Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Peter Ravn

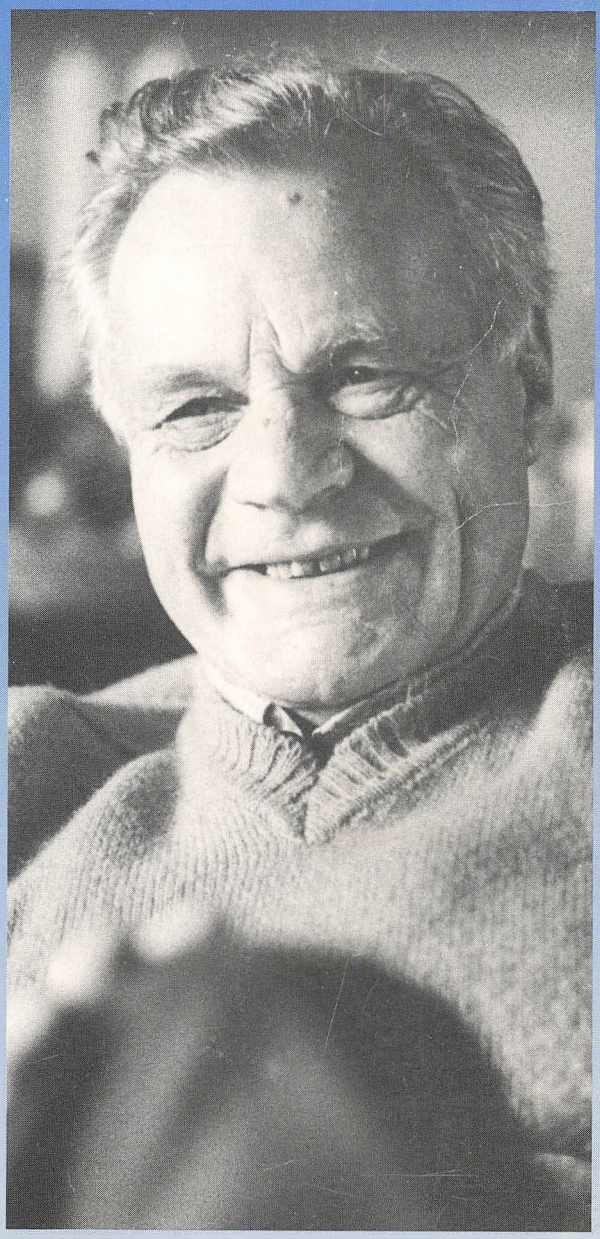

- arbejdsmand
- fagforeningsmand
- folketingsmand
- borgmester

Peter Ravn

Erindringer

Peter Ravn: Erindringer
Udgivet af Kolding Stadsarkiv
Billedredaktion: Birgitte Dedenroth-Schou
Sats: Kolding Data Sats a/s
Tryk: Jørn Thomsen Offset A/S, Kolding
ISBN 87-88966-09-7

Forsidefoto: Folkebladet Sydjylland

Peter Ravn

Erindringer

Kolding Stadsarkiv
1991

Indhold

1. Afdeling: Kølvandsskvulp

Barndom og skolegang *7*
Ungdom og politisk interesse *12*
Arbejdsmand og kasserer *16*
Før Folketinget *25*
Folketinget i 1953 *31*
Byrådsmedlem og borgmester *43*
Når enden er god *60*
Afslutning *63*

2. Afdeling: Da Kolding blev stor

Forord *65*
Historien, der gik forud *66*
Eltang-Vilstrup kommer til Kolding *67*
Fællesudvalget *69*
Spørgsmålet om de fire kommuner Alminde, Viuf, Vester Nebel og Øster Starup *71*
Hvad med kommunernes økonomi? *76*
Kontaktmandsordningen *78*
Hvad betød kommunesammenlægningen? *79*
Valget i 1970 *80*
Kommunalreformkommissionen *83*
Afslutning *84*

1. Kølvandsskvulp

Barndom og skolegang

Min barndom har ikke været anderledes end tusinde andres på dette tidspunkt.

Jeg er født på Lykkegårdsvej i Kolding i 1912, og vi var tre børn. Jeg er den midterste med en ældre broder og en mindre søster.

Far var arbejdsmand med skiftende arbejde som murerarbejdsmand og om efteråret i roesæsonen på Saftstationen, hvor man kogte saften ud af sukkerroerne. Saften blev sejlet til Assens, hvor sukkerproduktionen foregik.

Mor havde, når der var mulighed for det, rengøringsarbejde eller vask. Vaskemaskine var et ukendt begreb, så de lidt bedre stillede fruer samlede sammen til vask i en måneds tid og havde så vaskekone til at ordne det.

Min far og mor havde et lille hus, som vi boede i, og selv om det ikke kan sammenlignes med vor tids boligforhold, havde vi relativ god plads. Der var to stuer, køkken og soveværelse.

Man havde den gang en idé om, at man skulle have en »fin« stue, eller en stadsstue, som praktisk talt aldrig blev benyttet. I denne stue havde man de fineste møbler (helst af plyds), og kun når der af en eller grund blev festet, blev stuen taget i brug.

Min skolegang varede syv år. Altså fra første til syvende klasse. De første to var på Forskolen, som var helt for sig selv. Her gik piger og drenge i samme skole, men var adskilt i klasserne. Efter de to år flyttede man til henholdsvis Drengeskolen og Pigeskolen. Drenge og piger blev altså skarpt adskilt.

Jeg kom på Drengeskolen (nu Ålykkeskolen). Skoletiden var fra kl.

Peter Ravns barndomshjem, Lykkegårdsvej 26.

8 til 12, da holdtes der 1 1/2 times middagspause. Fra 13.30 igen i skole, indtil skoletiden var forbi, afhængigt af hvilket klassetrin man befandt sig på.

Vi fik megen motion. Frem og tilbage fra skolen et par gange om dagen, og det var temmelig langt, formentlig en 2-3 kilometer hver vej.

Når klokken ringede, stillede man op klassevis i skolegården og marcherede så op på gangen, hvor man skiftede fodtøj. De fleste gik i træsko, og de blev skiftet ud med tøfler, som havde deres plads i nogle kasser under knagerækkerne. Tøflerne var nogle flade konvolutter, som man kunne stikke tærne ind i. Det siger sig selv, at man ikke altid fik de samme, de bedste blev snuppet først.

Vi havde en delt skole, hvilket vil sige, at i femte klasse, når ungerne

var en elleve til tolv år gamle, skulle der tages stilling til, hvad de skulle i fremtiden. Her blev fårene skilt fra bukkene.

De, der skulle den boglige vej, blev overflyttet til Kolding højere Almenskole med henblik på en mellemskole- eller studentereksamen. Det skulle selvfølgelig være en deling efter flid, dygtighed og evner. Men andre ting spillede en ikke uvæsentlig rolle.

Traditionen betød meget. Hvis forældrene havde en højere uddannelse, skulle børnene følge efter. Men hermed fulgte også en social deling, da de med en højere uddannelse havde råd til at lade børnene læse videre.

Tilbage i folkeskolen havde man altså proletarbørnene. På godt og ondt. De var ikke Vorherres bedste børn allesammen. Sagt med vor tids sprogbrug ville man nok sige, at de var nogle værre »rødder«. Skolen blev derefter. Det ville være forkert at sige, at klø og prygl hørte til dagens orden, men lussinger, ryk i øret eller håret var et anerkendt middel hos en stor part af lærerne.

Hertil kom at »svedetimer«, altså ekstratimer efter skoletid, blev brugt – synes jeg – ud over alle grænser. Kom man for sent om morgenen, var der slagsmål i skolegården, var lektierne ikke læst eller stilen ikke skrevet, så var parolen kort og godt: tre-ti-femte A, hvilket betød en ekstra time. Det var sat i system, en lærer tog alle svedetimer, så det var en uhyre let måde at straffe på.

Lærerne havde blandt drengene øgenavne, og skal jeg nævne nogle i flæng, så var der »Fjante«, »Fatter Gejs«, »Put- Anders«, »Korsetdrengen«, »Menneskeæderen« o.s.v. Disse øgenavne stammer formentlig fra en fjern fortid, men levede videre i det ene hold drenge efter det andet. Deres oprindelse kan være svær at efterspore. Men man påstod i alt fald , at »Menneskeæderen« havde bidt en dreng i øret. Og ordet »Fjante« stammede fra, at læreren, som hed Gammelgaard, havde et yndlingsudtryk, der lød: »Hold så op med den fjanten!«

Øgenavnene kunne godt give forviklinger. Der var engang kommet en ny dreng i skolen, og i frikvarteret havde klassekammeraterne gjort ham opmærksom på, at de skulle have »Gejs« i den efterfølgende time. Da den ny dreng i timen spurgte hr. »Gejs«, om han måtte gå i gården og fik et par øretæver, så var han helt uforstående, indtil de andre drenge gjorde ham opmærksom på, at læreren hed Eriksen.

Over for lærerne var man altid høflig og pæn, det var man tvunget til at være. Man sagde »hr.« og »De«, men indbyrdes var man ikke sarte. Der var i det hele taget ikke, i alt fald på Drengeskolen, nogen kommu-

nikation mellem elever og lærere. Alt blev dikteret ovenfra. Drengene havde ikke noget som helst at skulle have sagt. Blev en dreng kaldt til en lærer, var pokker løs, der var kun én mulighed, han skulle straffes på den ene eller den anden måde. At føre en fornuftig snak med en dreng lå uden for mulighedernes grænse.

Der var mange slagsmål indbyrdes mellem drengene, og de foregik i »Smøgerstræde«, som var en sti, der gik nogenlunde parallelt med Allegade, (nu Konsul Grausgade). Den hed vistnok Lergravstien, men i min skoletid hed den kort og godt Smøgerstræde. Stien var velegnet til formålet, den var ikke så bred, men på visse steder udvidede den sig, så der var plads både til de kæmpende og de fornødne tilskuere.

Når en ting skulle afgøres, foregik det efter skoletid. De to slagsbrødre og deres sympatisører mødtes, og kampen kunne begynde. Tilskuerne gjorde, hvad de kunne for at opildne de kæmpende. Det var en fast regel, at man kun måtte bruge de bare næver, og ud over en blodtud og et sæbeøje, er der vist ingen, der er kommet alvorligt til skade ved de mange kampe, der mellem år og dag er udkæmpet på dette sted.

Personligt har jeg ikke været involveret i de store slagsmål og opgør, kun deltaget som ivrig tilskuer. Måske har det spillet en rolle, at jeg også den gang var stor og kraftig af min alder, men også, at jeg var et fredeligt gemyt, der ikke blev uvenner med kammeraterne uden grund.

Når jeg tænker tilbage på min skoletid, står det for mig som en kamp mellem drengene og lærerne, og der var ikke megen sympati eller forståelse fra nogen af siderne.

Det er vel iøvrigt også betegnende, at der ikke fandtes en eneste kvindelig lærer på Drengeskolen på dette tidspunkt. Det lå i luften, at de slet ikke havde den styrke, der skulle til at klare den opgave.

Det måtte blive begrænset, hvad der kunne læres i denne skole. Da jeg forlod skolen, kunne jeg de fire regningsarter og lidt procentregning. Vi lærte også lidt tysk i syvende klasse, men ellers var det småt med skolelærdommen. Jeg har f.eks. aldrig lært at skrive ordentligt. Det er blevet til noget »doktorlatin«, som ingen kan læse. Jeg har klaret mig igennem livet ved så vidt muligt at skrive på et hakkebræt af en skrivemaskine. Selv i min borgmestertid kunne min håndskrift volde kvaler. Pigerne i forkontoret lærte at læse mine kragetæer, men når en håndskreven kladde havnede i andre administrationsgrene, var der problemer, og de måtte have hjælp på borgmesterkontoret.

Drengeskolens lærere i 1929. Ældre elever fra Drengeskolen vil kunne finde Erik Eriksen, H. A. Hansen, V. Enevoldsen, R. Crüger, Hagbart Petersen, A. Gammelgaard, P. Transbøl, A. Alminde, Im. Hølund, Karl Eriksen, G. Køster, Th. Thomsen, C. C. Kragh, M. H. P. Madsen, Karl P. E. Munk, Viggo J. Rambøl og J. Gammelgaard.

Drengeskolen, nu Ålykkeskolen, kort efter opførelsen.

Selv om min drengetid var under den første verdenskrig, har jeg ikke nogen klar fornemmelse af de vanskeligheder, dette indebar. Der var mange varer, der var rationeret, og visse ting kunne overhovedet ikke fås. Jeg erindrer dog, at jeg har været med til at samle »vipper«. Når markerne var afhøstet, samlede vi de aks, der stadigvæk lå tilbage, og så blev kornet brunet i en pande og malet til kaffe.

Flyvemaskiner var også et ukendt begreb. Da de første flyvemaskiner kom, blev der fra alle sider råbt »flyver«, og så kiggede alle efter den.

Vor leg foregik på gaden. Vi spillede fodbold og »dæk«. Det sidste var en primitiv form for kricket. Der blev placeret to mursten et passende stykke fra hinanden, og så gjaldt det om at ramme murstenen med en bold. En modspiller skulle med et boldtræ forsøge at forhindre dette.

Trafikken spillede ikke nogen rolle. Når der med store mellemrum kom en hestevogn, kunne den med sine jernringe på hjulene høres på lang afstand, og så var der rigelig tid til at komme af vejen.

Ungdom og politisk interesse

Efter afslutningen af min skolegang fik jeg forskellige budpladser. Min fader var død i 1926, så nu gjaldt det om at tjene penge.

Jeg var en overgang bud på Strømpefabrikken på Hollændervej. hvilket jeg også havde været i min skoletid, senere bud i Søndergades Fiskehal og et stykke tid på margarinefabrikken »Valmar«, hvor vi producerede margarine under primitive former.

Det var i denne periode, min politiske interesse blev vakt. Jeg fik et par kammerater, Johannes og Jacob, og de fik mig til at deltage i møderne. Det var ligetil at kalde os de tre apostle, Peter, Jacob og Johannes.

I begyndelsen havde D.S.U, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, lokaler i Låsbygade, men flyttede senere til Borchs Gård. I disse lokaler var der plads til en 50-60 mennesker, et mindre lokale og køkken. Der var møde hver onsdag aften, men hertil kom studiekredse, bestyrelsesmøder m.v. De unge, der kom i D.S.U., var arbejdsløse, men også mange lærlinge og studerende. I Ungdomshjemmet førtes voldsomme diskussioner, vi rev samfundet ned i den første time, men byggede det så op efter vore idealer i den næste.

Og selv om der var megen teori og urealistisk snak, så lærte de unge

Personalet på Strømpefabrikken på Hollændervej. Peter Ravn er den store dreng i døren. På forreste række ses direktørerne August Andersen og Anton Christensen.

også en række praktiske ting: At lede et møde, at holde mund indtil de fik ordet og at formulere sig, så det var forståeligt for andre. Det var en uddannelse, som ikke kunne fås andre steder, og jeg ved, at mange af dem har haft glæde af det senere i livet.

På onsdagsmøderne havde man forskellige talere, det var selvfølgelig folk fra parti og fagbevægelse, men også mange andre. Richard Andersen fra Askov Højskole, lektor Bøggild, lektor Mogens Pihl og lektor frk. Carstens for at nævne nogle, jeg kan huske i farten. De var ikke alle partifæller, men jeg har indtrykket af, at alle faktisk var parate til at tale og diskutere med et halvt hundrede unge, der var meget røde, men også meget videbegærlige.

D.S.U. blev stedet, hvor vi hentede viden. Det blev vor højskole eller universitet, om man vil.

Den politiske situation var uhyre spændt i trediverne. Nazismen var på vej frem i Tyskland, og dønningerne kom også hertil. En af de ting, jeg endnu husker, var de mange unge immigranter, der kom hertil fra

D.S.U. på lejrtur i trediverne. Nr. 3 fra venstre er Peter Ravn.

Tyskland. De havde lært Nazismen at kende både på deres krop og sjæl. De var på gennemrejse til Norge, Sverige eller København. De fleste var kun i Kolding nogle få dage, men til tider et par uger. Vi havde meget lidt at hjælpe dem med, om sommeren kunne de bo i telte, men om vinteren fik de somme tider lov til at overnatte i Ungdomshjemmet, hvilket førte til hidsige diskussioner med ældre partifæller, da det var forbudt efter en eller anden paragraf.

Konservativ Ungdom (K.U.) blev ikke upåvirket, dele af denne ungdom blev nazificeret. Jeg har dog ikke indtrykket af, at det var særlig udtalt i Kolding. Fra K.U.s landsorganisation blev der udsendt det famøse cirkulære, der gik ud på, at de altid skulle være forsynet med bidetænger. Jeg må tilstå, at jeg aldrig har set K.U.-erne med bidetænger, men for vi andre havde det en vis propagandamæssig værdi.

Dette kan ikke blive en beretning om slagsmål mellem K.U. og vi andre. Der var diskussionsmøder, hvor bølgerne gik højt, hvor der var tilråb, som ikke alle var lige parlamentariske. Efter mødet kunne der være skærmydsler, men regulære slagsmål er altid blevet forhindret.

Jeg tænker med glæde tilbage på min D.S.U.-tid. Det var spændende, og frem for alt var der et godt kammeratskab. Formanden for D.S.U.

var i denne periode Johs. Jensen, der senere blev journalist ved Danmarks Radio. Han har nu taget sin afsked og nyder sit otium i Roskilde. (Skulle han ved en fejltagelse komme til at læse dette, skal han være hilset fra en stor vennekreds i Kolding.)

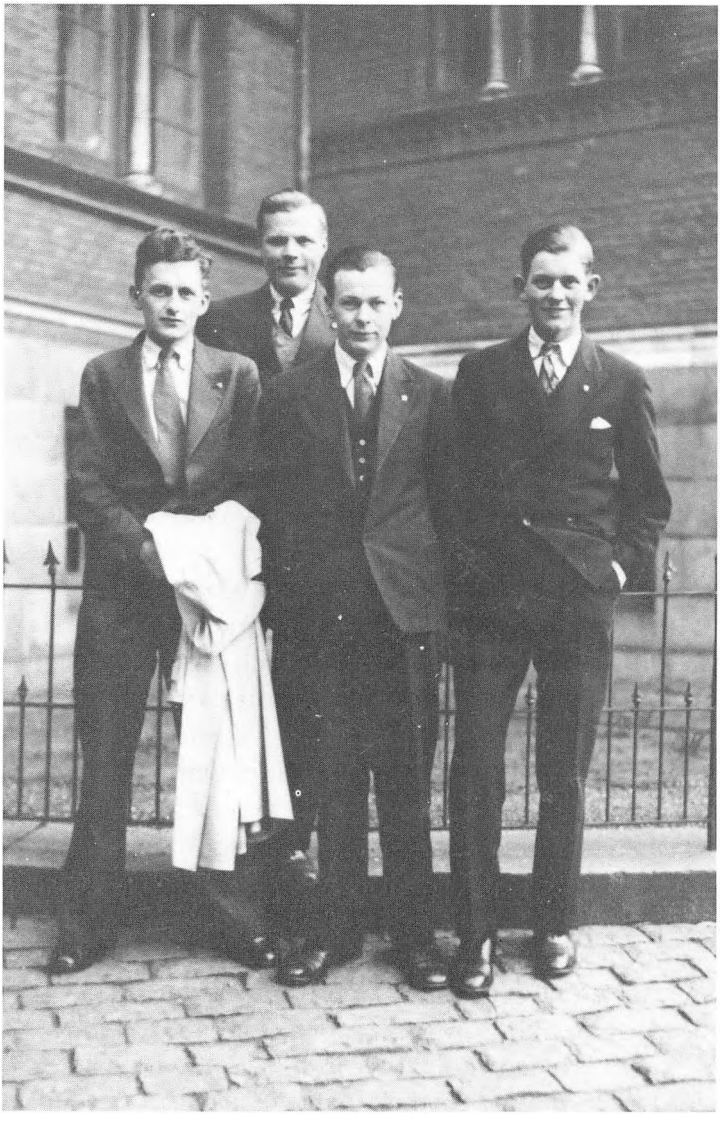

D.S.U.-repræsentantskabsmøde i Vejle ca. 1933. Fra venstre Børge Ibsen, Peter Ravn, Johannes Jensen og Harry Kristiansen.

Arbejdsmand og kasserer

Da jeg i 1933 havde aftjent min værnepligt ved 10. artilleri afd. i København, kom jeg tilbage og skulle for alvor til at tjene penge. Det første arbejde blev »Nørreport«, bygningen på hjørnet af Vejlevej og Skovbogade. Dette byggeri var noget helt for sig selv. Det blev støbt op i beton og altså ikke, som man kender det i dag, hvor betonelementerne bliver leveret fra fabrik. Det blev støbt fra grunden, og det gav meget arbejde til arbejdsmændene: Forskallingsarbejde, jernbinding og selve støbningen. Jeg husker ikke, hvor lang tid arbejdet varede, men jeg var der lige fra grundudgravningen til efter rejsegildet.

Ellers var mit arbejde i disse år lidt tilfældigt. Jeg var beskæftiget hos forskellige murermestre: »P. Jepsen og søn« og »Andreasen og Nielsen«. Sidstnævnte eksisterer stadig. I en periode var jeg beskæftiget ved den Sydøstjydske Samleskinne, hvor vi rejste de store master, der går fra Kolding til Vejle. Det var hårdt fysisk arbejde, og man skal også betænke, at man ikke havde de hjælpemidler, der findes på arbejdspladserne i dag. Men jeg var ung og stærk, og det rørte mig ikke at tage fat.

Jeg havde ikke været særlig aktiv i fagforeningen. Jeg havde deltaget i generalforsamlingerne uden at blande mig i diskussionerne. Men trods dette blev jeg valgt som kasserer i Arbejdsmændenes Fagforening (nu S.I.D.) i 1937. Valget var en overraskelse for mig. Jeg havde som sagt ikke været noget fremtrædende medlem af fagforeningen, var ikke medlem af bestyrelsen eller havde haft andre tillidsposter i øvrigt.

Jeg kan erindre, at i alt fald én af dem, der anbefalede mig, var Alfred Rasmussen, i daglig tale kaldt »Oranje«- og hvis det gik højt så Oranje Rasmussen. Tilnavnet skyldtes, at han engang havde haft et cementstøberi ved navn »Orania«. Alfred Rasmussen var en meget dygtig arbejdsmand og i øvrigt respekteret overalt. Han var formand på en række store arbejdspladser og havde praktisk talt forestået byggeriet af »Nørreport«. Ingeniøren og entreprenøren Falk fra Århus gik fallit under opførelsen, og herefter var det Oranje Rasmussen, der som formand gjorde byggeriet færdigt.

For historiens skyld må det nævnes, at Rasmussen, på grund af sin søn, fik en meget krank skæbne efter krigen. Jeg tror roligt, jeg kan sige, at han aldrig overvandt det. Sønnen, Johannes Rasmussen, var velkendt i byen. Han var medlem af den Socialdemokratiske ungdomsbevægelse og havde arbejdet på »Nørreport«, så jeg kendte ham

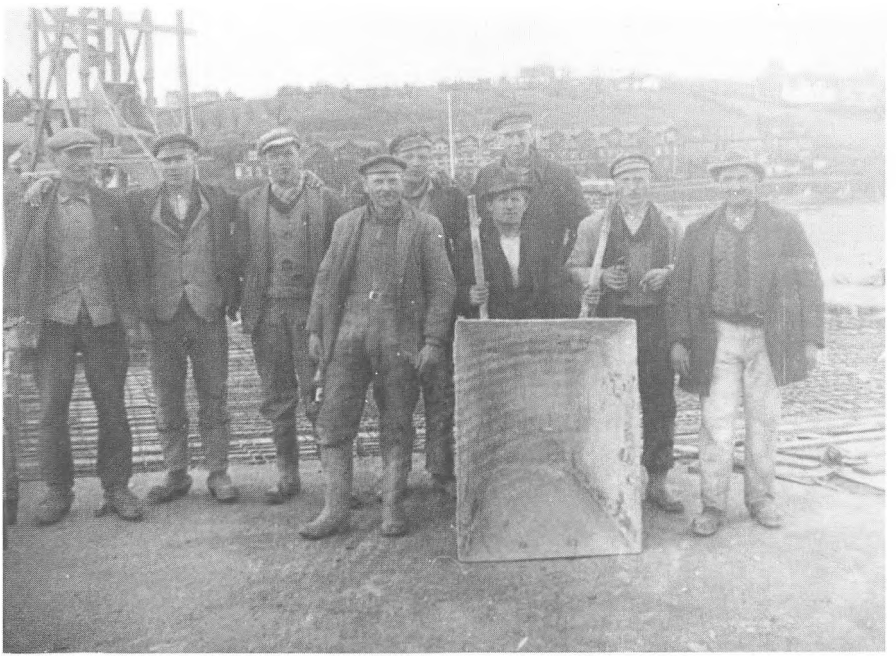

Støbesjakket ved byggeriet af Nørreport.

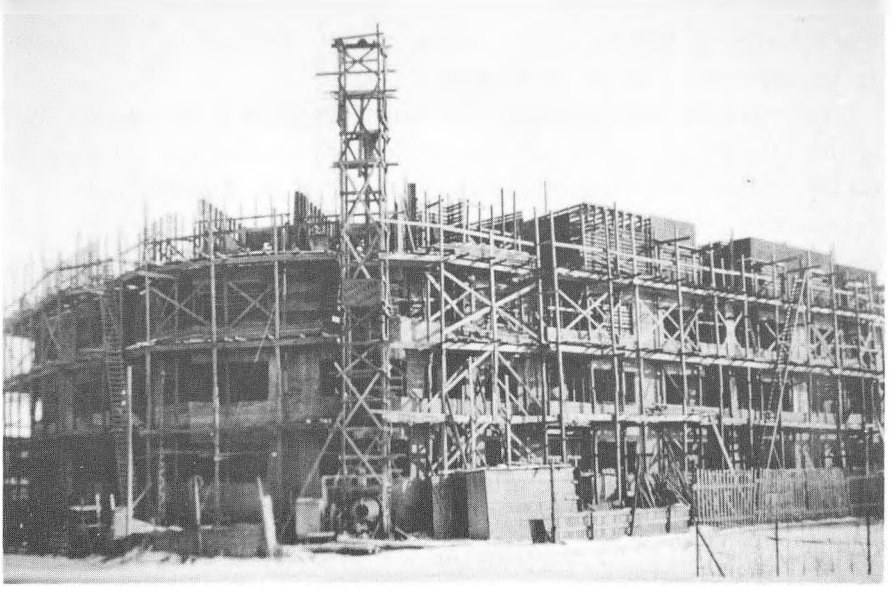

Nørreport under opførelse.

Rejsegilde på Nørreport.

særdeles godt. Johannes må betegnes som et svagt menneske, og selv om jeg ved, at mange vil protestere, vil jeg også betegne ham som et følsomt gemyt, og han har i hvert fald slet ikke været i stand til at overse de konsekvenser, hans handlinger indebar.

Under krigen kom Johannes ind i noget illegalt arbejde og blev taget af Gestapo og kunne selvfølgelig slet ikke stå for det pres, han da kom ud for. Han blev Gestapohåndlanger og fik af modstandsbevægelsen det lidet smigrende navn: »Snogen«. Efter krigen blev han dømt til døden for unational optræden og stikkervirksomhed og var blandt de nogle og fyrre, der blev skudt. Som genbo til hans forældre havde vi lejlighed til at følge hele det mareridt, som de var udsat for, først under retssagen, senere da dødsdommen skulle fuldbyrdes. Det er slemt for de pågældende, men sandelig også for de pårørende.

Arbejdsmændenes Fagforening havde i 1937 kontor i ejendommen Blæsbjerggade 42. Formanden var Hjalmar Pihlmann og kontrolbestyreren, som det hed dengang (nu kontorbestyrer), var Hans Peter Østergård. På grund af et stigende medlemstal og flere arbejdsløse var arbejdet blevet uoverkommeligt for Hans Peter Østergård, og hans ar-

bejde blev ved min ankomst delt i to, således at Østergård fortsat havde kontrollen med de arbejdsløse og udbetalingen af understøttelse, hvorimod jeg som kasserer stod for medlemslister og kontingentbetaling. Medlemstallet var en 15-1600 og på visse tidspunkter kunne halvdelen være ledige. Det var især vinterarbejdsløsheden, der var det store problem. Der var ikke noget, der hed vinterforanstaltninger, og når vinteren satte ind, gik alt udendørs arbejde praktisk talt i stå.

I forhold til nutiden var arbejdet på kontoret meget primitivt. H.P. Østergård havde været støberiarbejder på De Danske Mejeriers Maskinfabrik, før han overtog jobbet ved Arbejdsmændenes Fagforening, og hans force var ikke just kontorarbejde. Hans kontrolsystem kunne faktisk kun han selv finde ud af. Det bestod af en stor kladdebog, hvor de ledige var opført i nummerorden. Men når der så meldte sig ledige, der ikke var plads til på det rigtige sted i bogen, blev de indført lidt tilfældigt et eller andet sted.

Der var samtidig et utal af krydser i forskellige farver, som hver havde deres betydning: Karensdage (alle skulle gå seks karensdage, før der kunne udbetales understøttelse), fortsat hjælp, opbrugt hjælp o.s.v. Dette må ikke opfattes som kritik af Østergårds arbejde, tværtimod, han havde styr på hele virvaret inde i hovedet og byggede på et fantastisk personkendskab. En simpel ting som en regnemaskine fandtes ikke, al sammentælling foregik på gammeldags maner. Til dette billede af fortiden skal også erindres, at alle ledige gik til kontrol hver dag mellem kl. 9 og 11. Og udbetalingen af understøttelse fandt sted fredag eftermiddag.

Jeg havde lejlighed til at arbejde sammen med Østergård i et par år, inden han døde i en alt for ung alder. Han hørte til den stilfærdige type, som ikke snakkede over sig, men jeg lærte at sætte pris på ham som kammerat og menneske.

Også det faglige arbejde var anderledes end i dag. Alt fagligt arbejde byggede praktisk talt på lokale overenskomster og aftaler. Der fandtes selvfølgelig landsoverenskomster og aftaler, men da kun få entreprenører og murermestre var organiserede i en arbejdsgiverorganisation, måtte der indgås en overenskomst eller tiltrædelsesaftale. Alene med Kolding Kommune fandtes en 5-6 forskellige overenskomster. Vejvæsen, elværk, gasværk, vandværk og sportspladserne havde hver deres, og selv om der var nogenlunde ensartede regler for løn og arbejdsvilkår, var de temmelig specificerede, hvad angik særlige tillæg og arbejdsbetingelser for det enkelte område.

Lokalerne i Blæsbjerggade var efterhånden blevet for små, og omkring 1940 begyndte man at se sig om efter noget større og bedre. Øjnene faldt på den gamle Sydbanegård, der var beliggende på hjørnet af Sydbanegade og Riberdyb, hvor Shellstationen i dag har sin plads. Handelen gik i orden, og efter en ombygning kunne vi i 1942 flytte til de nye lokaler.

Hans Peter Østergård nåede ikke at deltage i flytningen, han var afgået ved døden forinden, og i stedet blev William Holm ansat som kontorbestyrer. Med William kom der mere stil over administrationen. Han havde en overgang været selvstændig erhvervsdrivende og senere ansat på Saftstationen ved opmåling af roearealer. Han var altså ikke ukendt med kontorarbejde, men hertil kom, at hovedkontoret begyndte at udsende mere materiale, der nøje angav, hvordan kontrollen og udbetalingen af understøttelse skulle foregå.

En anden vigtig begivenhed var krigen og besættelsen, der på afgørende måde kom til at sætte sit præg på fagforeningsarbejdet. Den frie aktionsret blev sat ud af kraft, så alle konflikter om løn og arbejdsvilkår skulle afgøres ved tvungen voldgift. Dette betød selvfølgelig en stærk begrænsning af den faglige indsats. Men hertil kom, at der blev gennemført nye love om arbejdsanvisning.

Landbruget, som jo altid har haft et stort ord at skulle have sagt her i landet, gjorde opmærksom på, at de ikke kunne få høsten i hus, da de manglede arbejdskraft. Der blev derfor vedtaget en lov, der sagde, at ingen ugifte under 25 år måtte anvises arbejde i tørvemoser eller brændselsvirksomhed i det hele taget.

Senere under besættelsen gennemførtes loven om arbejdskort. Den indebar, at alle skulle forsynes med et kort, der skulle afleveres til arbejdsgiveren og opbevares hos denne, så længe arbejdsforholdet varede. Disse arbejdskort var meget upopulære og fik i daglig tale aldrig andet navn end »Hundetegnet«. Det gav selvfølgelig ekstra arbejde på kontoret, og for folk med kortvarigt arbejde, f.eks. havnearbejdere, folk på Eksportmarkedet og hos De Forenede Dampskibsselskaber, var der en evindelig udskiftning af arbejdskort.

Den praktiske betydning af disse arbejdskort står endnu uklar for mig, jeg kan ikke se, at de havde nogen som helst betydning. Også folk, der var »gået under jorden«, altså levede illegalt under krigen og besættelsen, havde forholdsvis let ved at skaffe sig arbejdskort. I disse år blev der på Arbejdsmændenes Kontor udstedt i snesevis af illegale kort. I øverste venstre hjørne på kortet var der et nummer, der angav

Peter Ravn i funktion som kasserer, ca. 1943.

hvilken arbejdsløshedskasse, der havde udstedt kortet. Hvis dette nummer blev slettet, var der ingen, der kunne se, hvor kortet stammede fra. Denne udradering fandt sted i stor udstrækning.

Et andet problem, jeg som kasserer havde tæt inde på livet, var spørgsmålet om kontingentbetalingen. Der var selvfølgelig en stor gruppe af medlemmer, der betalte kontingent uden påkrav eller spørgsmål, men en anden gruppe trak betalingen mest muligt. Alle var bekendt med forholdene i Tyskland, forøvrigt også i Norge, hvor Nazisterne havde opløst fagforeningerne og konfiskeret alt, hvad der tilhørte dem. Ingen kunne vide noget om, hvornår noget tilsvarende ville ske her i landet, og det var i alt fald forståeligt, at man stillede sig noget afventende.

Problemet var Arbejdsanvisningskontoret, som efter love og regler skulle føre et vist tilsyn med arbejdsløshedskasserne. Den daværende chef for Arbejdsanvisningen (nu Arbejdsformidlingen) var Oluf Rasmussen. Oluf Rasmussen var en kendt mand i byen. Han havde tidligere været tømrermester og et fremtrædende konservativt medlem af byrådet. Han var ikke særlig populær i arbejderkredse, blandt andet på grund af sin holdning til sociale problemer. Da han var chef for Arbejdsanvisningskontoret, fik både Holm og jeg en del med ham at gøre under krigen. Han var meget nidkær i tjenesten, så vi havde vore kvaler med ham. Der blev foretaget indberetninger om mange forskellige ting, om arbejdsvægring, når folk ikke ville tage roearbejde, eller forlod det i utide og om kontingentrestancer. Jeg ved ikke, hvor mange indberetninger, der er foretaget i disse år, men antallet er formidabelt.

Jeg har selvfølgelig snakket og diskuteret en del med Oluf Rasmussen i disse år. Jeg tror, nidkær embedsmand er et dækkende ord for ham. Han var ikke tyskvenlig, og hans aktive indsats var ikke gennemført af hensyn til tyskerne, men alene for at kunne være en tjeneste-

Arbejdsmændenes Fagforenings bestyrelse, ca. 1943. Bagest fra venstre: Harry Sørensen, Laurits Hansen, Alfred Meiling, Jens Hansen, Poul Dahl og Peter Thomsen. Forrest fra venstre: Niels Jensen, Anders Jensen, Hj. Pihlmann, Peter Ravn og William Holm.

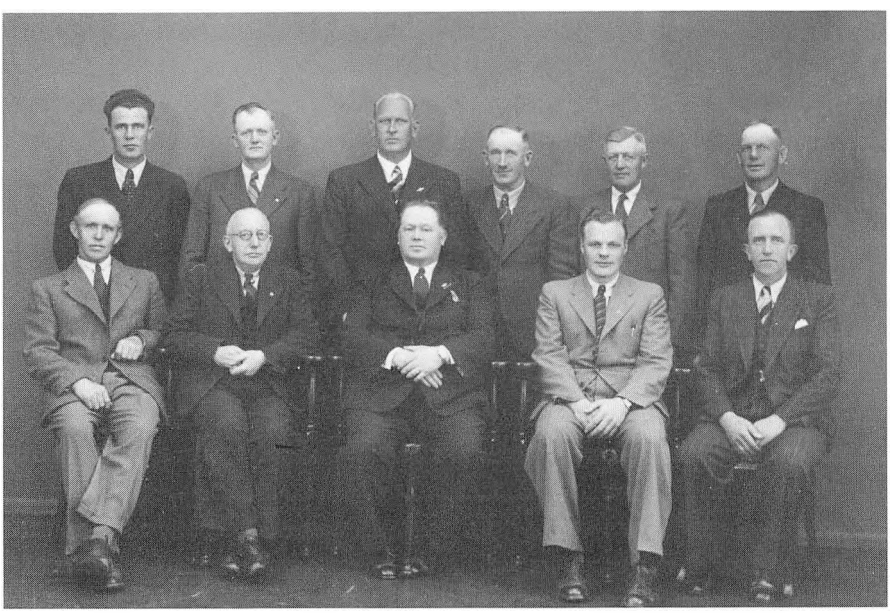

mand, der udførte sit arbejde til punkt og prikke. At vi så på Arbejdsmændenes Kontor kunne tænke os en lidt større tilbageholdenhed og stilfærdighed under de helt ekstraordinære forhold, vi levede under, er en helt anden historie. Ved en tjenestemandsdomstol efter krigen blev Oluf Rasmussen pure frifundet for udansk og unational optræden under krigen, og denne afgørelse var ikke nogen overraskelse for mig.

Krigens afslutning i 1945 betød ikke de store ændringer, hvad angik arbejdsløshedslovgivning og sociale forhold. Da begejstringsrusen havde lagt sig, stod der en række uløste problemer tilbage. Det er værd at erindre sig, at de sidste rationeringer først blev ophævet i 1952, altså syv år efter krigens afslutning. Unge i dag har nok vanskeligt ved at forstå denne tids levevilkår. Lønningerne var ikke fulgt med tiden. En lang række varer kunne ikke skaffes, og erstatningsvarerne var af en meget dårlig kvalitet. Også boligforholdene var helt katastrofale.

Da Hjalmar Pihlmann døde i 1952, blev jeg valgt som formand for Arbejdsmændenes Fagforening, men virkede kun et års tid, da jeg blev medlem af Folketinget, men det er en anden historie, som vi vender tilbage til.

Rejsen til Sovjet

I 1950 fik jeg mulighed for at deltage i en delegationsrejse til Sovjetunionen. Rejsen blev formidlet af vort hovedkontor og Den sovjetiske Ambassade. Denne rejse var på det tidspunkt noget helt enestående. Sovjet var et lukket land og havde selvfølgelig ikke overvundet krigens følger. 15 millioner mennesker havde de mistet under Den store Fædrelandskrig, som de kaldte anden verdenskrig. Vi var 14, der deltog i denne fagforeningsdelegation, og vi repræsenterede vidt forskellige fag og grupper. Der var et flertal af kommunister, men vi var dog en tre-fire organiserede Socialdemokrater. Et gammelt militærfly, der var ombygget til passagertransport, blev stillet til rådighed. Vi nåede at besøge Leningrad, Moskva, Stalingrad og Odessa ved Sortehavet i den måned, turen varede.

Det er min opfattelse, at vore værter var meget åbne, gerne ville diskutere alt muligt og ikke havde noget særligt til overs for de kommunistiske deltagere, men meget gerne ville høre andres meninger. Hovedindtrykket var, at de i Sovjet var bagefter på praktisk taget alle felter. Det kunne ikke forundre nogen, når man betænker, hvad de havde været igennem. Men de havde svar på spørgsmålene. Når vi gjorde op-

mærksom på barakbygningerne og slumkvartererne i Moskva, havde de en byplan parat, der nøje angav, hvordan tingene ville komme til at se ud, når de var færdige. Det kunne imidlertid nok forundre os fra den vestlige verden, at ligegyldigt hvad vi diskuterede, så endte det altid med, at det skyldtes »vor store lærer og fører«, kammerat Stalin. En anden ting, der måtte forundre danske fagforeningsfolk, var deres propaganda for toppræstationer. Overalt på arbejdspladserne så man tavler med resultaterne fra de forskellige arbejdsbrigader. Nogle var helt i top, og de rostes ud over alle grænser, og så fulgte de andre med stadig ringere indsats.

Også hvad avisstoffet angår, havde vi en vidt forskellig opfattelse af tingene. Vor leder under turen havde til tider taget en avis med og læste højt af den. Vi fik den oversat af tolken, men spurgte så, som naturligt er for vesteuropæere, om der ikke var andre aviser, altså nogle der skrev anderledes og noget andet. Svaret var nej, for som de sagde, sandheden står jo i den avis. Logikken er god nok, hvis sandheden står på tryk dette sted, så er der ingen grund til at ofre mere tryksværte på den sag. Vi andre havde lidt svært ved at følge den tankegang. Sandheden er altid svær at finde, og kun når søgelyset rettes mod den fra mange sider, er der håb om at finde den.

Odessa var et formidabelt feriested. Store og pragtfulde hoteller lå ved siden af hinanden. Hotellerne og pensionaterne ejedes af fagforeningerne, og det var også dem, der sendte folk på ferie. Kriterierne var det lidt svært at komme til bunds i, men der er ingen tvivl om, at arbejdspræstationerne spillede en afgørende rolle.

Efter min hjemkomst var der en kolossal interesse for turen. Jeg har holdt snesevis af foredrag om min Ruslandsrejse, og aviserne har skrevet mange spalter om den tur.

Jeg har senere, i 1960, været på en tilsvarende rejse med en folketingsdelegation. Rejsen i 1950 var kort efter krigens afslutning, mens rejsen i 1960 var mere officiel, den bestod af folketingsmedlemmer, og vi blev derfor modtaget med den virak, som hører en sådan delegation til. Vi blev modtaget af ministre og fremtrædende medlemmer af det kommunistiske parti. Der blev holdt en række taler, der fulgte den officielle linje i russisk udenrigspolitik, som vi kendte i forvejen. Det særlige ved den sidste rejse var, at vi besøgte den asiatiske del af Sovjetunionen. Vi var i Tasjkent og Samarkand, og det var selvfølgelig en oplevelse.

Fra rejsen til Sovjet i 1950. Besøg på landbrugskollektiv.

Før Folketinget

Man kommer ikke i Folketinget uden videre, det kræver, i alt fald i Socialdemokratiet, et stykke arbejde. Umiddelbart efter krigen blev jeg opstillet som folketingskandidat i Vonsildkredsen. Det var Danmarks mindste kreds, og den havde overhovedet ikke nogen chance for valg. Den 27. oktober 1946 fik jeg imidlertid et brev fra den daværende folketingsmand i Bækkekredsen (nu Grindstedkredsen), M.K. Sørensen, Vejen. Han meddelte, at Den Socialdemokratiske Forening i Vorbasse havde foreslået mig som kandidat, da han selv ville trække sig tilbage. M.K. Sørensen gjorde samtidig opmærksom på, at kredsen ikke ville give valg i første omgang, da Ribekredsen var kommet foran efter de særlige regler, Socialdemokratiet anvendte, hvor det var den procentvise andel af det samlede stemmetal, der var afgørende. Jeg sagde ja tak til denne opstilling, og ved den efterfølgende urafstemning var der fire kandidater, der deltog. Resultatet var, at ingeniør Henrik Hansen, Vejen, fik 30 stemmer, folketingsmand Poul Nilsson, Holstebro, fik 145 stemmer, malermester Severin Sørensen, Vejen, fik 125 stemmer og jeg fik 218 stemmer.

Herefter kunne det lidt trælsomme arbejde med at blive kendt i kredsen begynde. Jeg lærte en masse mennesker at kende i Bækkekredsen. Kredsformanden var vejformand Marius Hansen, Vrå, pr. Lejrskov, som jeg arbejdede sammen med i en årrække og lærte at sætte pris på, men hertil kom formændene for partiforeningerne i de enkelte kommuner. M.K. Sørensen havde møjsommeligt bygget partiapparatet op, så der var foreninger i alle kommuner, selvom aktiviteten ikke var lige stor alle steder.

Min ildprøve i Bækkekredsen blev i oktober 1947. Der blev afholdt valg og selvfølgelig afholdt vælgermøder. Det var dengang en prestigesag for hvert sogn at få sit eget vælgermøde, og der blev derfor afholdt en mængde af dem. I oktober 1947 blev der afholdt 17, og som man kan se af annoncen, foregik det både om eftermiddagen og om aftenen.

Vælgermøder i Bække-Kredsen

Nedenstaaende Parti-Organisationer i Bækkekredsen indbyder til følgende Vælgermøder:

Læborg Forsamlingshus: Mandag den 13. Oktober Kl. 13,30
Lindknud Kro: Mandag den 13. Oktober Kl. 19
Højskolehjemmet, Holsted By: Tirsdag den 14. Oktober Kl. 19
Hotel »Brørup«: Onsdag den 15. Oktober Kl. 19
Nørbølling Forsamlingshus: Torsdag den 16. Oktober Kl. 13,30
Grindsted Teatersal: Torsdag den 16. Oktober Kl. 19
Billund Hotel: Fredag den 17. Oktober Kl. 19
Hejnsvig Hotel: Lørdag den 18. Oktober Kl. 19
Veerst Forsamlingshus: Mandag den 20. Oktober Kl. 13,30
Bække Forsamlingshus: Mandag den 20. Oktober Kl. 19
Gesten Forsamlingshus: Tirsdag den 21. Oktober Kl. 19
Malt Forsamlingshus: Onsdag den 22. Oktober Kl. 13,30
Hansens Hotel, Vejen: Onsdag den 22. Oktober Kl. 19
Andst Forsamlingshus: Torsdag den 23. Oktober Kl. 19
Jordrup Forsamlingshus: Fredag den 24. Oktober Kl. 13,30
Lejrskov Forsamlingshus: Fredag den 24. Oktober Kl. 19
Vorbasse Forsamlingshus: Lørdag den 25. Oktober Kl. 19

Partiets Kandidater taler til Indledning hver i 25 Minutter, derefter n Vælgere, der er hjemmehørende i Sognet, faa Ordet i 10 Minutter l Slut faar Kandidaterne et Kvarters Taletid hver. Møderne begynr præcis.

Det konservative Folkeparti, Det radikale Venstre, Retsforbundet, Venstre, Socialdemokratiet

Vilkårene var anderledes end i dag. Fjernsynet spillede ingen rolle, så alle skulle overvære den lokale dyst. Ikke fordi jeg tror, at det flyttede stemmer. Folk vidste stort set i forvejen, hvem de ville stemme på,

men de kom også for at tage del i den stemning, der opstod på møderne. Vælgermøderne var lidt af en folkeforlystelse, hvor historier og vittigheder havde deres plads. Det var gårdejer Ejnar Simonsen, Flovt i Sønderjylland, der var opstillet for Venstre, landbrugskonsulent Martin Nielsen, Vejle, for de Radikale og lærer Gregersen for Retsforbundet. De Konservative havde lidt vekslende kandidater, men ved valget i 1947 var det gårdejer Kromann, Vester Starup. Tilslutningen var stor. I 1947 var der således 120 til stede i Læborg, 300 i Lindknud, i Holsted stationsby en 3-400, i Brørup ca. 500 deltagere og i Andst ca. 300 for at nævne nogle eksempler. Hovedtemaet ved dette valg var det sydslesvigske spørgsmål, som havde været kraftigt diskuteret siden krigens afslutning, men som stadig var på dagsordenen, måske ikke mindst på grund af statsminister Knud Kristensen, der som privatmand førte sin egen udenrigspolitik. Det andet hovedspørgsmål i valgkampen var den økonomiske situation, som jo går igen i hver eneste valgkamp.

Ejnar Simonsen var et uhyre flinkt og rart menneske, han stillede beredvilligt sin bil til rådighed, så jeg og de andre kandidater kunne komme rundt til møderne. Valget gav ikke de store forskydninger i stemmetallene, i øvrigt har Bækkekredsen altid været en uhyre stabil kreds, så der har aldrig været stemmeskred til nogen af siderne. Socialdemokratiet gik ca. 350 stemmer frem, Venstre ca. 1000, hvorimod de Konservative gik ca. 300 tilbage.

Valget i 1950 blev afholdt den 5. september, og foruden økonomi var hovedspørgsmålet forsvars- og udenrigspolitik. Det var tilslutningen til NATO, der blev et hovedspørgsmål. For Socialdemokratiet var det en afgørende ændring fra 1930rnes afrustningspolitik til et forsvarssamarbejde med en række lande. Kandidaterne var de samme som i 1947 dog med den ændring, at for de Konservative talte nu forpagter Poul Nielsen, Bellinge. Resultatet var en mindre tilbagegang for Socialdemokratiet på 175 stemmer, en tilbagegang for Venstre på 225, men til gengæld gik de Konservative frem med 235 stemmer. Bækkekredsen var dog stadigvæk placeret som nr. tre i Ribekredsen, jeg manglede 55 stemmer for at blive valgt.

Som sagt har humoren også sin plads på vælgermøder, og ved valget i 1950 blev det populært sagt, at Hedtoft var »gledet i smørret«. Det drejede sig om, at smørrationeringen skulle ophæves, og da der var et flertal for ophævelsen i Folketinget, udskrev Hedtoft temmelig pludseligt valget. Ved et af vælgermøderne stod Ejnar Simonsen på talersto-

Peter Ravn som taler ved et friluftsmøde i Bække sidst i fyrrerne.

len og sagde: »Så hentede de rebet og begik harakiri«. Jeg sad ved bordet ved siden af, afbrød ham og sagde: »Det bruger man da ikke et reb til«. Ejnar Simonsen var hurtig i replikken og føjede til: »Jo, den regering kan man tiltro alt«. Han nåede alligevel at få munterheden på sin side.

Efter valget i 1950 havde vi fået regeringen Erik Eriksen. Regeringen blev støttet af de Radikale, måske ikke så meget af hensyn til en Venstreregering, men for at sikre den nye grundlovs vedtagelse. Valget den 21. april 1953 måtte derfor i høj grad komme til at dreje sig om en ny grundlov. Ejnar Simonsen fra Venstre var nu udskiftet med redaktør N. Chr. Christensen, Horsens, og de Radikale havde opstillet redaktør Chr. Torpe. Torpe var tilknyttet radioen og holdt en række landbrugsfaglige foredrag og var af den grund velkendt over hele landet. Torpe var lidt af en »charmetrold«, udtrykket blev anvendt af Berlingske Tidende, og blev med tilfredshed brugt af »Venstrebladet«, det daværende Radikale blad. Det gav dog ikke de helt store forskydninger i stemmetallene.

Peter Ravn holder fri i haven.

N. Chr. Christensen, Horsens, var en god taler og kunne være skarp i replikken. Vi oplevede, at de to, Torpe og Christensen, for alvor blev uvenner under valgkampen. Det var i Bækkekredsen en gammel tradition, at den sidste aften før valget spiste man æggekage på Hovborg Kro. Men Torpe nægtede at være i stue med N. Chr. Christensen, så han måtte undværes denne aften.

For ligesom at give et billede af Bækkekredsen i disse år og de aktive Socialdemokrater, der ofrede tid og kræfter for sagen, skal nævnes partiets stillere og anbefalere i 1950.

Peter Ravns stillere

Nedenstående vælgere i Bække-kredsen opfordrer til, at man på valgdagen tirsdag den 21. april stemmer på Socialdemokratiet og sætter × ved Peter Ravns navn:

Arbejdsmand Marius Nielsen, Andst.
Murer Marinus Petersen, Brørup.
Skatterådsmedlem Hans Lund, Brørup.
Repræsentant Martin Andreasen, Gesten.
Sognerådsformand Ejner Andreasen, Gesten.
Husmoder Anna Lyngsøe, Gesten.
Kriminaloverbetjent Chr. M. Hansen, Grindsted.
Pens. overportør Søren Iversen, Grindsted.
Husmoder Betty Petersen, Grindsted.
Arbejdsmand Svend Age Bruhn, Billund.
Chauffør Asbjørn Petersen, Billund.
Husmoder Mette Jensen, Billund.
Murerarbejdsmand Valdemar Christensen, Hejnsvig.
Forstander N. Friborg, Holsted by.
Arbejdsmand Niels Juhl, Holsted by.
Henry Hansen, Holsted st.
Slagter Peter Teut, Egholt pr. Jordrup.
Sognerådsmedlem Marius Hansen, Vrå pr. Jordrup.
Marius Petersen, Askov pr. Vejen.
Redaktør Eskild Jørgensen, Vejen.
Malersvend Jens Nielsen, Vejen.
Husmoder Mette Petersen, Vejen.
Fhv. folketingsmand M. K. Sørensen, Vejen.
Husmoder Sine Thielsen, Bække.
Husmand Niels M. Jensen, Bække mark.
Arbejdsmand Jens Jensen, Asbo mark.
Amtsrådsmedlem Chr. Thielsen, Bække.
Arbejdsmand Richardt Andersen, Veerst.
Arbejdsmand Martin Ratleff, Veerst.
Vejmand P. Pårup Jensen, Vorbasse.
Arbejdsmand Marius Petersen, Vorbasse. Skødebjerg.
Husmoder Asta Jensen, Vorbasse.
Arbejdsmand Otto Andersen, Læborg pr. Vejen.
Murermester Jens Christensen, Lindknud.
Sognepræst Thomas Bruun, Brørup.
Formand Alex Andersen, Vejen.
Smedesvend Emil Jørgensen, Vejen.
Formand Laurits Thrane, Grindsted.
Sognerådsmedlem Otto Nielsen, Hejnsvig.
Snedkermester Dines Jessen, Vejen.
Malermester Severin Sørensen, Vejen.
Sognerådsmedlem N. Bøje, Vejen.
Redaktør Eickhardt, Grindsted.
Arbejdsmand Peter Andersen, Lindknud.
Arbejdsmand Valdemar Nielsen, Andst.
Anders Christiansen, Risbøl pr. Holsted.
Husmoder Maren Christensen, Hejnsvig.
Svend Husted, Holsted st.
Hans Knudsen, Estrup mark, Brørup.
Inspektør Svend Age Nielsen, Vejen.

Jeg tænker med glæde tilbage på mine 12-13 år i Bækkekredsen. Jeg fik mange venner og kammerater, der ofrede mange timer på det trælsomme arbejde for partiet. Også for mit vedkommende kunne det være et slid. Jeg skulle fra 1947 til 1953 stadigvæk passe mit arbejde hos

Arbejdsmændenes Fagforening i Kolding og fra 1953 folketingsarbejdet. Jeg havde ingen bil og måtte derfor med toget. Troldhedetoget kunne bruges, men så kunne jeg ikke komme hjem, men måtte overnatte og tage det tidlige morgentog tilbage. Vi havde filmsturneer, der besøgte hele kredsen, og hertil kom fester og møder af mange forskellige slags. Arbejdet i kredsen blev dog også anerkendt. Efter at jeg var blevet medlem af Folketinget, modtog jeg et brev fra direktør M. Koed, Vejen. Koed var direktør for »Phønix« og havde ved adskillige lejligheder været kandidat for de Konservative som stedfortræder. Jeg har betragtet dette brev som helt personligt og har derfor aldrig tidligere brugt det, selvom det formentlig kunne have haft en vis værdi i agitationen.

Vejen, den 29. September 1953.

Herr Folketingsmand Peter Ravn
K o l d i n g.-

Kære Herr Peter Ravn!

Jeg vil gerne ud fra det Kendskab, jeg har til Dem, ønske Dem til Lykke med Deres nye Folketingsmandat. Jeg vil samtidigt gerne overfor Dem udtrykke min Anerkendelse af den sobre Maade, paa hvilken De altid har ført Deres Valgkamp i Bækkekredsen. - Det har altid glædet mig, og jeg finder, at denne altid har ligget paa Linie med Redaktionen af det udmærkede Blad, De har her i Vejen.

Med venlig Hilsen

Folketinget i 1953

Det var et historisk valg, der blev afholdt i 1953. Den nye grundlov var vedtaget og underskrevet af statsminister Erik Eriksen. Valget den 22. september 1953 gav Socialdemokratiet 74 mandater af Folketingets nu 179 medlemmer. Vi var 16 nye Socialdemokratiske medlemmer, der indtog vore pladser i grebningen, da Folketinget begyndte arbejdet

den 6. oktober. Kardinalerne, dem på de forreste rækker, var Hedtoft og H.C. Hansen, endvidere Carl Petersen, der blev trafik- og landbrugsminister. Formanden for gruppen blev O.E. Einer-Jensen, aldrig kaldt andet end Einer Bindestreg, han var en meget dygtig forhandler og med en erfaring, der gik tilbage til Staunings dage. Hertil kom Rasmus Hansen og Julius Bomholt, der spillede en betydelig rolle. Der kunne nævnes flere, bl.a. Gustav Petersen, der blev Folketingets formand og var en myndig herre.

Gruppesekretæren, som den gang var Svend Horn, Nyborg, var en betydningsfuld person. Alle praktiske ting sorterede under ham. Han skulle have styr på tingene. Skulle vi have fri eller deltage i et møde ude i byen, så var det ham, vi henvendte os til. Hertil skal føjes, at allerede på det tidspunkt var »clearing« et anerkendt begreb, altså en aftale med en politisk modstander om, at man er borte på et vist tidspunkt, og at han så også er det.

Svend Horn indkaldte os nye medlemmer til et møde umiddelbart efter, at vi var kommet i Folketinget. Han redegjorde for en række praktiske ting og understregede meget stærkt, at vi skulle specialisere os og tage fat på områder, der havde vor interesse og gøre os til eksperter på disse felter. I første omgang syntes vi, det var lidt overflødigt. Vi mødte jo med alverdens visdom, vi havde diskuteret alt mellem himmel og jord og kendte svarene på alle de spørgsmål, der kunne rejses i den politiske debat. Efter kort tids forløb måtte vi dog give Svend Horn ret. Der er meget forskel på at arbejde i det praktiske liv og så dykke ned i lovparagraffer og vurdere deres virkninger.

Man skulle – så at sige – kunne gennemskue paragrafferne, og det var betydeligt sværere, end det så ud til ved første øjekast. Man tog et lovforslag, læste det igennem og syntes det så meget fornuftigt ud. Drøftede man det imidlertid med en ældre kollega, satte han hurtigt fingeren på bestemte paragraffer og pegede på, at det skulle laves om, eller at den kommende debat ville dreje sig om dette ganske bestemte spørgsmål. Da der fremsattes omkring 150 – eller flere - lovforslag om året, var der faktisk nok at se til som folketingsmedlem, og Svend Horn havde ret, det gik ikke, hvis man ikke specialiserede sig.

Fra Bækkekredsen til Koldingkredsen

Ved togfører Larsens død i 1960 blev jeg opstillet som kandidat i Koldingkredsen. Min afløser i Bækkekredsen blev Hans Lund, Brørup, som ved det efterfølgende valg indtrådte i Folketinget. I første omgang

Kursus for tillidsmænd i Bækkekredsen i halvtredserne.

var det nye kandidater, som jeg mødte her. For Venstre mødte jeg Vagn Bro, som var politimester i Køge, dyrlæge Niels Ravn for de Konservative, ingeniør P.H. Clausager for de Radikale, lærer Svend Thornbjerg, Vejen fra Retsforbundet. Der skete dog en udskiftning. Efter Vagn Bro overtog Poul Hartling kredsen, og de Radikale opstillede Bilgrav Nielsen. Af de opstillede var Vagn Bro nok den, der skilte sig ud fra alle os andre. Han var noget for sig selv. I Folketinget gik han under navnet »Sheriffen fra Køge«, og han havde, så vidt skønnes, ikke noget imod at blive omtalt i pressen, ligegyldigt i hvilken forbindelse, det fandt sted. Hans påklædning var noget for sig selv, han gik med lys vest og en guldurkæde hen over maven, hertil knækflip som heller ikke var almindelig på dette tidspunkt. Da han var lille af statur, en lille tyksak, en lille prop ville man sige i dag, så har man billedet af et menneske, som godt kunne vække opmærksomhed. Han holdt sig heller ikke tilbage. Han blev landskendt, da han idømte sig selv en bøde for at have kørt for hurtigt, uden at der var nogen særlig grund til det. Det gav også en del avisomtale, da han optrådte sammen med skuespilleren og

sangeren Vivi Bak, som ikke havde ret meget tøj på kroppen. I Folketinget, der altid er fuldt af historier, sagde man, at Vagn Bro gik som tegneserie i Sydamerika, dette kan dog ikke bevises.

Folketingsåret 1953/54 gik stille og roligt, vi blev sendt hjem den 3. juni og skulle efter reglerne ikke møde før den første tirsdag i oktober måned. Men hen på sommeren begyndte vi at få et stigende underskud på handelsbalancen over for udlandet. Da underskuddet nåede 1.483 millioner kroner, fandt regeringen det nødvendigt at indkalde Folketinget helt ekstraordinært. Mødet blev holdt 9. august 1954, og der blev forelagt 11 lovforslag, der skulle forbedre handelsbalancen. Disse lovforslag var uhyre klassiske og traditionelle, en forhøjelse af spiritus- og tobaksafgifterne. Nu – snart 40 år efter – kan man nok smile af det alt sammen. Problemerne er de samme, men den gang var underskuddet altså 1.5 milliarder kroner, i dag er det omkring 300 milliarder.

Folketingsarbejdet i halvtredserne var anderledes end nu om dage. Der var ingen flyforbindelser, så det normale var, at vi tog med toget tirsdag formiddag og kunne nå til gruppemøde og mødet i Folketinget om eftermiddagen. Når møderne blev afsluttet om fredagen, tog vi hjem igen. Rejsetiden med lyntog var 4 1/2 time til Kolding. For os blev der selvfølgelig tid til overs. Københavnerne og dem fra den nærmeste omegn smuttede, så snart møderne var forbi, men vi fra provinsen blev tilbage og mødtes i læsesalen, i »Snapstinget« eller i et af de mange rum i det store hus. En del spillede kort, nogle gik i biografen eller i Det Kongelige Teater, hvortil vi havde gratis adgang. Dette gjorde vi på tværs af alle partiskel, og jeg ved ikke, om det havde nogen betydning for det politiske arbejde, men fakta er, at vi kunne se, at alting ikke var sort eller hvidt, men at der var nuancer ind imellem.

Det var et smerteligt tab for Socialdemokratiet, da man mistede Hedtoft i 1955. Han døde som bekendt på et hotelværelse i Stockholm den 29. januar. Hedtoft var nok den største taler, jeg har kendt, han havde den tone og begejstring, der skulle til for at rive en forsamling med sig. Men hans mange gøremål som statsminister og partiformand havde givet ham mange vanskeligheder og hertil kom, at han kort tid forinden havde mistet sin kone. Alt i alt havde det taget for meget på ham, og i januar 1955 var det altså slut.

Der kunne ikke herske tvivl om afløseren. Hedtoft og H.C. Hansen, til dagligt kaldt H.C., havde fulgtes ad livet igennem. De var begge fra Århus, den ene var typograf, den anden litograf. De var mødtes i

Valgresultatet gøres op ved Folketingsvalget den 15. november 1960. Siddende Vagn Bro og borgmester Peter Beirholm, stående Peter Ravn og Niels Ravn.

ungdomsbevægelsen og var stærkt knyttet til hinanden. Hedtoft havde formentlig ikke foretaget sig ret meget som statsminister uden en drøftelse og accept af H.C. De var dog ikke ens, hvor Hedtoft altid var kammeratlig og vennesæl, kunne H.C. være hård og skarp, også over for sine egne. Måske havde H.C. lettere ved at omgås de Radikale, end Hedtoft havde haft. Det var aldrig lykkedes for Hedtoft at komme i trit, specielt ikke med Bertel Dahlgaard, og det skal tilføjes, at Bertel Dahlgaard kunne være vanskelig. Hedtoft var de store liniers mand. Når der var indgået et forlig, og hovedtrækkene var i orden, så ville han overlade resten til fagministrene og embedsmændene, som måtte ordne enkelthederne. Men Bertel Dahlgaard kunne - i alt fald i visse situationer – blive ved med at pinde det ud. Nogle sagde, at han var verdensmester i pindehuggeri. Han stillede ændringsforslag og underændringsforslag til sine egne forslag, så det kunne være vanskeligt at

have med at gøre. I »Snapstinget« blev der fortalt et utal af historier, og de var ikke lige sandfærdige alle sammen. Om Dahlgaard blev der fortalt, jeg tror endda af en af hans egne partifæller, at han stillede forslag om, at der skulle bygges et hospital på Sjælland. Det var der ingen, der havde noget imod, men Dahlgaard stillede selv ændringsforslag og underændringsforslag, så det blev til et sindssygehospital i Jylland.

Som sagt gik der mange historier i »Snapstinget«, man måtte selv sortere dem. Min gode ven og kammerat, Jens Bladt, der var valgt på Als, kunne mange gode historier, der ikke var lige sandfærdige. Men sagde man så til ham: »Det er løgn, Jens«. Så sagde Jens: »Jo, det er rigtigt, jeg har selv snakket med ham, der har fortalt det«, og så måtte det selvfølgelig stå til troende.

Servitricerne i Snapstinget var gamle i gårde og havde i årenes løb set skiftende folketingsmedlemmer og regeringer. De havde derfor oparbejdet et frisprog, der var noget ud over det almindelige. Vi havde i min tid en servitrice, der hed Beirholm. Hun var oppe i årene og havde været der i lange tider. Under regeringsforhandlinger kom den adstadige Jørgen Jørgensen og bestilte en kop kaffe hos Beirholm. Jørgen Jørgensen havde travlt og sagde lidt utålmodigt til Beirholm: »Får jeg ikke snart min kaffe?«, hvortil Beirholm skarpt svarede tilbage: »Ti da stille din gamle pjatski', du kan vel vente til det bliver din tur«. Der var altså blandt servitricerne ikke den største respekt for landets førende mænd. De passede deres job, men var også parate til at give svar på tiltale, hvis det var nødvendigt.

Det første ordførerskab

Arbejdet i Folketinget optog mig meget, og der var også nok at se til. Vi havde ikke den gang, som man har det i dag, en række faste udvalg til at behandle tingene. Det almindelige var, at når der var fremsat et lovforslag, og det havde været til første behandling, blev det foreslået at nedsætte et udvalg på 17 medlemmer til at behandle det, inden det gik til anden og tredie behandling. Bortset fra Indfødsrets- og Finansudvalget, som blev valgt for hele folketingsåret, var der ingen stående udvalg. Teoretisk set kunne medlemmerne skifte hele tiden, men partierne sørgede selvfølgelig for, at der altid var nogle af eksperterne til stede. Men trods det gav det noget større fleksibilitet end man kender i dag. Jeg blev involveret i arbejdsløshedskasselovgivningen og blev ordfører. Da denne lovgivning ikke var til revision i disse år, var det ikke den store byrde. Men det gav alligevel nogle problemer. Under-

støttelsen til de arbejdsløse var uhyggelig lav, og for at hjælpe lidt var det efterhånden blevet kutyme, at der ind under jul blev stillet forslag om en ekstra brændselshjælp til arbejdsløse, der havde gået ledige et vist antal dage. Hjælpen kunne udgøre 50 eller 75 kr. Men da vi den gang havde kommunister i Folketinget (Socialistisk Folkeparti var ikke opfundet), kunne man regne det for helt sikkert, at de ville stille forslag om det dobbelte eller et andet beløb. Som ordfører var man altså i klemme, på den ene side de borgerlige partier, der gik imod, og på den anden side kommunisterne, der ville have beløbet forhøjet. Til syvende og sidst var det de Radikale, der afgjorde sagen, og i langt de fleste tilfælde blev et eller andet også gennemført.

Det var almindeligt, at når man havde det første ordførerskab, blev der i den Socialdemokratiske folketingsgruppe foretaget en indsamling af 5- og 10-ører, som blev overrakt en, når talen var afsluttet. Ved mit første ordførerskab fik jeg overrakt en konvolut, indeholdende 3,75 kr. og et lille vers, som jeg tror er skrevet af Lars P. Jensen, den senere handelsminister.

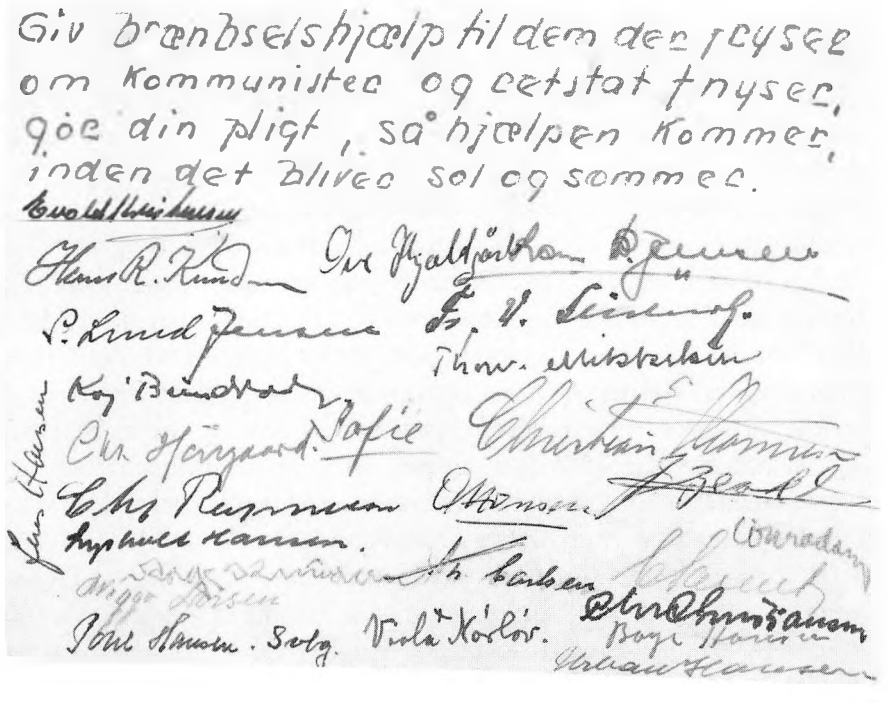
Giv brænbselshjælp til dem der fryser
om kommunister og cetstat fnyser,
gör din pligt, så hjælpen kommer,
inden det bliver sol og sommer.

Der er prominente navne på denne lap. Og for at nævne nogle kan siges, at Hans R. Knudsen blev skatteminister, Kaj Bundvad blev socialminister, Chr. Thomsen blev fiskeriminister og Urban Hansen blev overborgmester i København.

Min gode ven Jens Bladt, Als, havde lavet sit eget rim. Det var en arbejdsmand, der ydede sin anerkendelse.

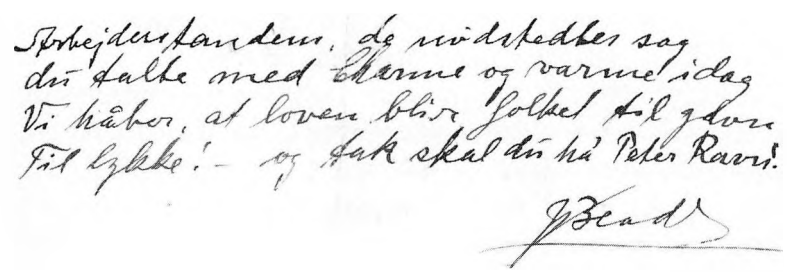

Overenskomstsituationen i 1956

En af de skrappeste oplevelser jeg har haft i Folketinget, var overenskomstsituationen i 1956. Sindene kom her i bevægelse, som man aldrig har set før eller siden. Forspillet var meget traditionelt. Arbejderne, det vil sige De Samvirkende Fagforbund (nu L.O.), rejste en række overenskomstkrav om kortere arbejdstid, sygeløn og løntillæg, særlig for de lavest lønnede. Arbejdsgiverne kaldte kravene uantagelige og rejste en række modkrav, som D.S.F. kaldte provokerende. Så langt var det vel ikke noget særlig nyt, det er praktisk talt det samme, man oplever ved hver eneste overenskomstfornyelse. Det viste sig imidlertid, at man var meget langt fra hinanden, og selv forligsmanden måtte give op. Han kunne ikke stille et mæglingsforslag, som havde en chance for at kunne blive vedtaget af begge parter. Da fagforbundene ikke havde bugnende strejkekasser, fandt man frem til en ny form for konflikter, som ikke havde været anvendt tidligere. Det var »punktstrejker«, hvis indhold gik ud på at ramme så hårdt som muligt med så få folk som muligt i konflikt. Strejken kom i første omgang til at omfatte 55.000 mand, hvilket ikke er mange, set i forhold til D.S.F.s lille million medlemmer. Men strejken ramte hårdt. Det drejede sig

om olieforsyningen, brødforsyningen og skibsforbindelserne til Grønland og Bornholm. Hertil kom, at typografstrejken ramte hele den borgerlige presse, og landbrugseksporten standsede.

Jeg tror, at virkningen af »punktstrejkerne« overraskede de fleste. Ingen havde forudset, at med så forholdsvis få i strejke kunne man opnå så store virkninger. Men det viste sig, at når man lukkede oliehanerne så var det klart, at man ramte visse arbejdsgivere. De holdtes nogenlunde skadesløse, men man ramte også samfundet hårdt og ubønhørligt. Hele befolkningen blev berørt af denne konflikt. Statsbanerne etablerede en nødkøreplan med en betydelig indskrænkning i togdriften. Der var 12 timers ventetid på Storebælt. Der var ingen aviser, bortset fra Socialdemokraten og Land og Folk, som ikke var medlem af Arbejdgiverforeningen. Slagterierne stoppede for modtagelsen af svin, og i store dele af landet standsede al hyrevognskørsel, ligesom store dele af mælkeforsyningen blev skåret ned.

Det hele udviklede sig til en katastrofal situation. Det lykkedes dog statsminister H. C. Hansen at få formanden for Arbejdsgiverforeningen, Ejnar Thorsen og formanden for D.S.F sammen med forligsmanden, Erik Drejer til at enes om et mæglingsforslag. Set med arbejderøjne var forslaget en tynd kop te. Arbejdstiden forblev uændret. Dog blev der taget det første skridt til en sygelønsordning, og et beløb på 125 millioner kr. skulle komme de lavestlønnede til gode. Mæglingsforslaget blev af arbejderne forkastet ved urafstemning, og da nåede stemningen sit højdepunkt. Det er vel forkert at sige, at vi var på borgerkrigens rand, men noget der lignede det. Under disse omstændigheder havde man kun to muligheder, at udskrive valg eller ophøje mæglingsforslaget til lov. Et valg ville betyde en katastrofe for Socialdemokratiet. En gallupundersøgelse havde vist, at et stort flertal i befolkningen var imod strejkerne. Man ville miste alle de vælgere, der ikke var deciderede lønarbejdere, og det ville tage mange år, før Socialdemokratiet igen kunne fremstå som det store folkeparti, der sikrede stabilitet, ro og orden. Der blev holdt en række møder i den Socialdemokratiske folketingsgruppe også sammen med De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg, som var imod et hvert indgreb.

Resultatet blev dog, at et stort flertal vedtog at ophøje mæglingsforslaget til lov. Vedtagelsen skabte røre over hele landet. I København blev der demonstreret på Slotspladsen, måske den største demonstration nogensinde, med 150.000 til 200.000 deltagere. I Kolding indkaldte Fællesorganisationen til et møde i K.I.F.-hallen. Der var stu-

vende fuldt hus, og vi folketingsmænd var ikke i kridthuset. Jeg husker endnu, at ved ankomsten til hallen veg folk til side og dannede en rundkreds for ikke at komme mig for nær. Jeg blev behandlet som en spedalsk, der kunne smitte dem alle. På mødet var der selvfølgelig en række saglige indlæg, men det endte med en række talere, der ikke holdt sig til emnet, men beskæftigede sig med alt mellem himmel og jord. Jeg fik lov til at tale, formentlig fordi jeg selv var udgået fra fagbevægelsen, hvorimod Marinus Larsen, som var folketingsmand for Koldingkredsen (jeg var jo valgt i Bækkekredsen), havde meget vanskeligt ved at komme til orde. I Bækkekredsen var der ingen kvaler. Jeg erindrer, at sagen blev rejst på et repræsentantskabsmøde, men efter en debat blev spørgsmålet taget til efterretning.

Politiske modstandere udnyttede situationen alt, hvad de kunne, og det blev sagt, at nu var Socialdemokratiet splittet »fra isse til hæl«. Bølgerne lagde sig dog relativt hurtigt, og allerede ved 1. maj-mødet kunne H.C. Hansen sige: »Man kan godt spare sig alle politiske forventninger om en sprængning af samarbejdet mellem den politiske og faglige arbejderbevægelse«. Dette blev suppleret med en udtalelse af den nyvalgte formand for Dansk Arbejdsmands Forbund, Alfred Petersen, der sagde: »I den givne situation kunne regeringen ikke have handlet anderledes«.

Kommunisterne i Folketinget

Kommunisterne i Folketinget var Aksel Larsen, Alfred Jensen, Ragnhild Andersen, Alvilda Larsen, Holger Viveke m.fl. I de ni år, jeg var i Folketinget, var de dog ikke på noget tidspunkt udvalgsberettigede. I første række gælder det selvfølgelig for de små partier om at komme i Folketinget, så de kan få adgang til Folketingets talerstol, men i næste omgang skal de have 10-11 mandater for at blive udvalgsberettigede, og det er selvfølgelig helt afgørende for at få indflydelse på lovgivningen. Kommunisterne havde altså kun den mulighed at udnytte Folketingets talerstol, og den blev også benyttet. De havde en række gode talere, der med fynd og klem fremlagde deres synspunkter.

Kommunisterne havde en gang stillet forslag om forhøjelse af hjælpen til de ældre, det var før folkepensionen, og Ragnhild Andersen holdt en varm tale for deres forslag og råbte midt i det hele ud over Folketingssalen: »Nu gælder det om at komme de ældre til livs«. Folketingsmedlemmer kan godt ligne nogle sløve padder, de sidder og snakker sammen indbyrdes eller læser avis, men de følger alligevel med i,

hvad der foregår på talerstolen, så de jublede over fortalelsen. Ragnhild Andersen kiggede sig forbavset omkring og sagde: »Sagde jeg noget forkert?« Og først da gik det op for hende, at hun nok havde sagt det modsatte af det, hun mente. Men selvfølgelig er kommunisterne ikke de eneste, der kunne sige noget forkert. Vi havde et Socialdemokratisk folketingsmedlem, Sofie Pedersen fra Odense. Hun har en gang selv fortalt, hvordan hun kom grueligt galt af sted på et vælgermøde. Hun havde deltaget i en række møder og havde hvert sted sluttet sin tale med nogle ord om en ny fødeklinik, de havde fået i Odense. Men en aften var tiden løbet fra hende, og hun måtte slutte sin tale og gjorde det ved at sige: »Desværre når jeg ikke at komme ind på fødeklinikken!«. Det fremkaldte munterhed i salen, og det blev ikke bedre af, at hun så føjede til: »Ja, undskyld, men enhver kan jo komme galt af sted!«.

Indførelse af folkepensionen

Omsorgen for ældre her i landet har sin egen historie, men når man ikke vil fortabe sig i enkeltheder, kan det ridses op i nogle hovedpunkter. Indtil 1891 blev al hjælp til gamle kaldt fattighjælp. I 1891 blev det ændret til alderdomsunderstøttelse og i 1922 til aldersrente. I 1957 var jeg som folketingsmedlem med til at gennemføre folkepensionen. Der var gået en meget lang diskussion forud. Der var ikke holdt mange møder, uden at sagen var på tapetet. Der var stærk modstand mod tanken. De store organisationer, Industrirådet og Landbrugsrådet, advarede og sagde, at denne udpumpning af penge ville true produktionsapparatet. Professor Thorkild Kristensen, som var et fremtrædende medlem af partiet Venstres folketingsgruppe, hævdede, at det ville gå ud over den private opsparing. Nu var det en kendt sag på Christiansborg, at Venstres formand, Erik Eriksen, og Thorkild Kristensen ikke havde det bedste forhold til hinanden. Det var en stående vittighed, at hvis Thorkild Kristensen gik ind for et forslag, så gik Erik Eriksen imod og omvendt. Men man havde jo ikke nogen garanti for, at det gjaldt under alle omstændigheder. Den afgørende ændring ved indførelse af folkepensionen var, at man gik over til forsikringsprincippet, således at alle i første omgang skulle betale 1% af den skattepligtige indkomst til pensionen, og at den skulle omfatte alle, uden hensyn til indtægt eller formue. Loven blev vedtaget i 1957 med ialt 139 stemmer. Venstre stemte for med undtagelse af Thorkild Kristensen, vittigheden holdt også stik i dette tilfælde.

Uddannelse for ufaglærte

Henimod slutningen af min folketingsperiode kom jeg til at beskæftige mig med en ny lov om »Uddannelse af ikke faglærte arbejdere«. Jeg blev ordfører for lovforslaget, og behandlingen af det krævede både tid og kræfter. Der var ingen tvivl om, at forslaget var hårdt tiltrængt. De ufaglærte havde normalt kun almindelig folkeskoleuddannelse, og nu var de store maskiner for alvor kommet ind på arbejdsmarkedet. Store specialbyggede lastvogne med kraner og andet tilbehør, jordbearbejdningsmaskiner af mange forskellige slags havde holdt deres indtog. Kraner og hejseværker var blevet almindelige på byggepladserne. Arbejdsmændene havde ikke haft nogen som helst mulighed for teoretisk uddannelse, alt hvad de skulle lære om kloakering, forskalling og pasning af maskiner i det hele taget, måtte de lære af deres lidt ældre kammerater på arbejdspladsen.

Der var gjort nogle svage tilløb ved oprettelsen af arbejdstekniske skoler, men med lovforslaget skulle de afgørende skridt til at uddanne arbejdsmænd tages. Der skulle bygges specialarbejderskoler over hele landet, og der skulle tilbydes kurser i alt, hvad en ufaglært kunne komme ud for på sin arbejdsplads. Kurserne var opbygget i moduler, så der kunne bygges videre på dem, efterhånden som det blev påkrævet. Udgifterne skulle betales af staten med 85% og resten af parterne på arbejdsmarkedet. For første gang i Danmarks historie, tror jeg, blev det vedtaget, at folk kunne få løn under uddannelse, eller hvis de var ledige, få arbejdsløshedsunderstøttelse. Nu, omkring 35 år efter, synes jeg, man med en vis stolthed kan se tilbage på denne lovgivning. Der findes nu over 30 skoler, der under navnet AMU-centre, en forkortelse for arbejdsmarkedsuddannelse, stadig løser en stor samfundsmæssig opgave.

Mit virke i Folketinget sluttede i 1962, efter at jeg havde været medlem i 9 år. Jeg tænker med glæde tilbage på disse år, jeg lærte mange mennesker at kende og fik mange venner og kammerater. Jeg nåede at se fire statsministre på posten i disse år: Hedtoft, H.C. Hansen, Viggo Kampmann og da han i foråret 1962 blev syg, var det Jens Otto Krag, der måtte overtage ledelsen. Folketingsarbejdet var, i alt fald dengang, et rakkerliv, et rejseri uden lige, frem og tilbage, man spildte en masse tid på togrejserne. Der var derfor ikke nogen tvivl i mit sind, da muligheden for at blive borgmester meldte sig. Jeg kunne slå til med det samme.

Byrådet og borgmester

Valget i 1943, hvor jeg blev valgt til byrådsmedlem, var noget helt for sig selv. Der var krig og besættelse, men tyskerne gav tilladelse til, med nogen forsinkelse, at valget kunne afholdes i 1943. Der var nok flere grunde til, at tyskerne gav denne tilladelse, de ville jo gerne over for den øvrige verden fremstille Danmark som et mønsterprotektorat, og de havde måske også den bagtanke, at de danske nazister skulle markere sig så stærkt, at de kunne få indflydelse på den fremtidige politik. Fra Justitsministeriet blev der udsendt et cirkulære, der begrænsede agitationen forud for valget. Der måtte ikke opsættes plakater, og højttalervogne måtte ikke anvendes. Resultatet var et godt dansk valg. Hvis tyskerne for alvor havde troet, at nazisterne spillede nogen rolle, så tog de fejl. De fik nogle ganske få mandater i Sønderjylland, men kom ikke til at spille nogen rolle. I Kolding mistede Socialdemokratiet ét mandat, og stillingen i byrådet var herefter 10 borgerlige, 10 Socialdemokrater og en Radikal.

De nye medlemmer af byrådet ved dette valg blev:

Folketingsmand, lektor Karl Olsen.
Civilingeniør P. H. Clausager.
Arbejdsmand Anders Jensen.
Journalist Ellen Jerking.
Direktør F. Berring.
Arbejdsmand P. Ravn.
Direktør Kr. Nørgaard.
Repræsentant Mauritz Jørgensen.
Lektor Karen M. Carstens.
Direktør H. Hardorf.
Typograf N. Chr. Andersen.

Det var en kraftig udskiftning, der fandt sted. Af byrådets 21 medlemmer blev der valgt 11 nye. Vi var fire nye, der indtrådte i den Socialdemokratiske gruppe: Anders Jensen, frk. Carstens, N.C. Andersen og jeg. Det er klart at de »gamle«, det vil sige togfører M. Larsen, redaktør S.M. Jensen og skoleinspektør H.A. Hansen, havde et stort ord at skulle have sagt. Larsen havde siddet i byrådet siden 1930, H.A. Hansen var fra 1933, og S.M. Jensen var valgt i 1937.

Byrådsmedlemmerne for perioden 1943-46 på studietur.

Den radikale repræsentant, civilingeniør Clausager, havde i forvejen meddelt, at han ville stemme blankt ved borgmestervalget, og de store grupper havde derfor ikke andre muligheder end at optage forhandlinger. Efter reglerne skulle der foretages lodtrækning, men fra alle sider var man enige om, at det var en uheldig løsning under de helt ekstraordinære forhold, man levede under. Resultatet af forhandlingerne blev, at vi Socialdemokrater stemte blankt ved borgmestervalget, til gengæld fik vi en række formandsposter i udvalgene. Valdemar Juhl blev borgmester, og set i bakspejlet tror jeg, det var det helt rigtige valg. Med sin juridiske baggrund og altid formfuldendte og korrekte optræden var han velegnet til at føre byen gennem de vanskelige år.

Der skulle ikke gå så forfærdelig lang tid, før borgmesterens evne til at omgås de fremmede blev sat på prøve. Den 29. august 1943 blev der indført undtagelsestilstand i landet, og byrådet blev indkaldt til et ekstraordinært møde tidligt søndag morgen. Borgmesteren meddelte, at han var blevet vækket meget tidligt af tyske soldater, der forlangte, at han fulgte med til det tyske hovedkvarter på Højskolehjemmet. Valdemar Juhl havde givet sig god tid til sit morgentoilette, med barbering og hvad dertil hørte, og de tyske soldater var efterhånden blevet noget utålmodige. Ved ankomsten til Højskolehjemmet havde man forelagt en loyalitetserklæring til underskrift, i modsat fald ville man selv

overtage den kommunale administration. Borgmesteren havde her overfor sagt, at en sådan erklæring, aftvunget under trusler, ifølge dansk lov var betydningsløs, men havde, da man insisterede, alligevel underskrevet. Byrådsmødet blev forholdsvis kortvarigt, der var mange, der havde ordet, men alle gav udtryk for, at de forstod borgmesterens situation og derfor ikke ville kritisere, men tiltræde redegørelsen. Dog gjorde en del af talerne opmærksom på, at selv om borgmesteren havde indtaget det modsatte standpunkt, ville man også have tiltrådt dette.

Politikommisær Kleberg, som også var afhentet om morgenen, havde nægtet at underskrive noget som helst, men så vidt vides, skete der ham ikke noget på dette tidspunkt. Byrådsmødet blev yderligere dramatiseret af, at frk. Carstens besvimede og måtte have lægehjælp under mødet. Umiddelbart efter indkaldte borgmesteren tjenestegrenscheferne og redegjorde for sagen. Han meddelte dem, at at de selvfølgelig var frit stillet, alle fulgte dog borgmesterens og byrådets henstilling og forblev på deres job.

Efter befrielsen samledes ventegrupperne på Staldgården. Det er Peter Ravn i næstnederste række, nr. 7 fra venstre. Til højre for ham ses lektor Mogens Pihl, der var den egentlige organisator af ventegrupperne. Mogens Pihl blev efter krigens afslutning professor i København.

Tyske flygtninge og store boligproblemer

Jeg var ved konstitueringen blevet medlem af Teknisk Udvalg, der den gang hed Gade- og Vejudvalget, af Boligudvalget og af Sundhedskommissionen. For Boligudvalget var situationen helt håbløs. Der havde ikke været bygget boliger under krigen, og tyskerne havde beslaglagt ikke alene skoler og haller, men også en lang række villaer og huse. Det var altså galt i 1943 og i 1944, men endnu værre blev det lige hen imod krigens slutning, da kom flygtningene i stride strømme. Alt blev beslaglagt af tyskerne, jeg tror faktisk ikke, der var en skole fri, men hertil kom, at haller og alt, hvad der kunne give mennesker tag over hovedet, blev taget i brug. Jeg ved, at der var hen imod en 1/4 million flygtninge i hele landet, men hvor mange der var i Kolding, har jeg ingen tal på, formentlig skal tallet tælles i tusinder. I parentes vil jeg tilføje, at jeg synes, der mangler nogle autentiske oplysninger om disse flygtninge under krigen. For os var de kun én stor grå masse, de kom udhungrede og i en sørgelig forfatning. Vi havde ikke meget tilovers for dem. De var tyskere, og da dette folkefærd havde skadet os tilstrækkeligt, var der ikke megen grund til barmhjertighed.

I dag kan der tegnes et mere nuanceret billede af situationen. Der var selvfølgelig en del tyskere, der var flygtet fra Østtyskland, efterhånden som den russiske hær rykkede frem. Men der var mange nationaliteter imellem, og jeg synes, det ville være rart, hvis en eller anden ville påtage sig opgaven at skrive om flygtningene i Kolding under krigen. Hvor kom de fra, hvad var de bange for, og hvor er de nu. En af dem, der i alt fald efter krigens slutning havde nogen forbindelse til flygtninge i Kolding, var en broder til Peter Nielsen (byggematadoren), Arne Nielsen. Han var et sproggeni, så han hurtigt kunne lære at tale alle mulige sprog. Arne talte meget med dem i flygtningelejrene, og det var ikke kun tysk men mange forskellige sprog, som var repræsenteret.

Efter krigen blev flygtningene samlet i store baraklejre. Dels fra militære forlægninger og dels ved hjælp fra Sverige rejstes der en række store baraklejre over det ganske land. Kolding fik sin part. Vi havde store lejre på arealet mellem Tvedvej og Agtrupvej, hvor nu hele Snerlevej-kvarteret er opført. Der var en baraklejr ved Baldersvej, der hvor Højegården og Røde Kors plejehjem har til huse. Ligeledes var der en lejr ved Dyrehavevej, hvor man senere byggede Dyrehaveskolen. Johs. Kjærbøl, den senere boligminister, fik overladt den utaknemmelige opgave at administrere flygtningeproblemet. Efterhånden fik man

dog nogle af flygtningene hjemsendt, men først den 15. februar 1949 kunne de sidste flygtninge forlade landet, for øvrigt fra Kolding Banegård.

Herefter kunne flygtningelejrene tages i brug som husvildeboliger. Det var under meget primitive forhold, disse mennesker kom til at bo, men der var ingen anden udvej. Alene i lejren mellem Tvedvej og Agtrupvej havde vi på et tidspunkt 60 familier boende. Jeg har som medlem af Boligudvalget besøgt lejrene adskillige gange, og forholdene var langt fra tidssvarende. Beboerne havde det, vi kaldte en spareheks, der kunne give lidt varme, og hvorpå man kunne lave lidt mad. Vandet skulle hentes ved en fælles vandhane, der var placeret på vejen, der førte til barakkerne. Vejene til flygtningelejrene og igennem dem var ikke ordentligt istandsatte, så der var mudder og vandpytter, som man hele tiden måtte prøve at hoppe over. Retiraderne var opført for sig selv på række og var, som vi sagde den gang, lokummer uden træk og slip. I sandhedens interesse skal det dog siges, at på det tidspunkt var

Flygtningelejren ved Tvedvej.

Byrådet i 1950, da Peter Beirholm blev borgmester.

der mange andre, der havde lokum i gården eller i kælderen. Træk og slip blev først gennemført for alle i slutningen af halvtredserne. Indtil da husker vi ældre udmærket renovationsvognene, der kørte om natten. De kunne ved hjælp af lugten mærkes på lang afstand. Og da renovationsfolkene visse steder skulle gennem soveværelse eller køkken med fyldte spande, var de ikke behagelige.

Som man forstår, var boligproblemet stort og uoverskueligt, og der skulle gå mange år, før det blev løst på en nogenlunde forsvarlig måde. Alle havde den bedste vilje, men kunne ikke klare det. S.M. Jensen var blevet borgmester i 1946 og afløst af Peter Beirholm i 1950. Der var nu gennemført en ny lovgivning om socialfilantropisk byggeri. Problemet var jo ikke alene byggeri og lejligheder, men at en del af dem, der boede i barakkerne, simpelthen ikke kunne betale den husleje, det kostede at bo i de nye boliger. Den nye lov gik ud på, at hvis der kunne skaffes et beløb ved frivillige bidrag, kunne kommunerne bevilge et tilsvarende beløb. Dette beløb kunne afskrives på byggesummen med det samme, og sådan kunne man nedbringe huslejen. Peter Beirholm

og boliginspektør N.A. Johnsen gjorde et stort arbejde for at samle frivillige bidrag. Når der blev holdt et møde af en vis størrelse, var de på pletten og agiterede for tanken om at yde støtte til byggeriet. Resultatet udeblev ikke, der blev opført socialfilantropisk byggeri flere steder i byen, ved Nørremarksvej, Gøhlmannsvej og Knud Hansensvej og måske flere steder. Selskabet eksisterer stadig, selv om lovgivningen er væsentlig ændret, og det administreres nu af Arbejdernes Andelsboligforening.

Byrådsvalget i 1962

Som byrådsmedlem har jeg samarbejdet med de konservative borgmestre Valdemar Juhl og Peter Beirholm. De var meget forskellige. Valdemar Juhl var den korrekte og perfekte type, formfuldendt i hele sit væsen. Peter Beirholm tog det ikke så nøje, han var, synes jeg, altid i godt humør, parat til en spøg eller en god historie. Det var ikke underligt, at Peter Beirholm var meget populær og i tidens løb fik mange stemmer, også Socialdemokratiske. På denne baggrund er det måske naturligt at spørge, hvorfor det gik galt for det borgerlige flertal i 1962. Spørgsmålet er lidt svært at besvare, men det er utvivlsomt rigtigt, at der havde været en vis stagnation i byen i perioden fra 1958 til 1962. Man indtog ligesom en afventende holdning. Om det skyldtes uenighed indbyrdes eller, at man simpelthen gav op overfor problemerne, tør jeg ikke sige, men det spillede en rolle ved valget i 1962. En anden sag, der kom til at spille en rolle i valgkampen i 1962, var spørgsmålet om et »værkstedshus«.

Ved saneringer i den indre by og industriens udbygning var der skabt behov for lokaler til mindre industri- og håndværksvirksomheder. Da »Nordisk Solar A/S« erklærede sig indforstået med at opføre et sådant industrihus og udleje det til lavest mulig pris, var det et tilbud, der faldt sammen med byens interesser. Man var derfor indstillet på at sælge arealet beliggende ved Ågade/Sydbanegade på meget favorable vilkår. I salgsbetingelserne blev det anført, at byggeriet skulle være påbegyndt senest to år efter overtagelsen, og at udlejningsprisen af lokalerne ikke måtte overstige seks procent af byggeomkostningerne. På denne baggrund skulle firmaet betale 15.000 kr. for arealet, selv om det måske var det 5- eller 6-dobbelte værd. Det skal tilføjes, at kommunen måtte betale en 60-70.000 kr. for at få fjernet et ungdomshjem, der fandtes på grunden. Da byggeriet var færdigt, viste det sig, at der var intet til udlejning, Nordisk Solar skulle bruge det hele

selv. Vi foreslog, at en advokat skulle undersøge hele handlingsforløbet, da vi følte at kommunen var taget ved næsen. De borgerlige ønskede det ikke, og sagen spillede altså en vis rolle i valgkampen i 1962.

En anden ting, der kom til at spille en rolle, var uenigheden i partiet Venstre. Skoleinspektør Frovin Jørgensen havde været formand for Boligudvalget og kendte derfra alle de problemer, der var knyttet til boligsituationen. Da Venstre og Konservative stillede et forslag om, at Boliganvisningsudvalget skulle ophæves, kunne Frovin Jørgensen ikke tiltræde og stemte sammen med Socialdemokraterne. Af denne grund blev Frovin Jørgensen ikke opstillet på Venstres liste og lavede sin egen liste til byrådsvalget.

Planer om en Slotssøvej

En af de ting jeg overtog som borgmester efter min forgænger Peter Beirholm, var problemet omkring den nye vej, der skulle anlægges langs Kærlighedsstien ved Slotssøen. Spørgsmålet havde været på dagsordenen i lang tid, der var skrevet og talt meget om det, og de romantiske følelser fik frit løb. Protestskrivelser med mange underskrifter var indsendt til byrådet, og problemet spillede også en vis rolle ved byrådsvalget i 1962, men helt på tværs af alle partiskel, da Peter Beirholm og også jeg selv gik ind for den nye vej.

Problemet var trafikken i Jernbanegade. Al trafik måtte foregå gennem Jernbanegade, da det var den eneste vej øst-vest gennem byen. Sydbanegade eksisterede ikke, i alt fald slet ikke i den form, den har i dag. En stor bygning, »Strygejernet«, spærrede vejen, så trafik til Sydbanegade måtte foregå ad Dalbygade, der som en smal tarm gik til Søndergade. For enden af Sydbanegade lå Sydbanestationen, og kun ved at dreje ad Kongebrogade og Sdr. Havnegade kunne man snirkle sig rundt til banegården. Ejlersvej var også en smal vej, der ikke havde direkte forbindelse til banegården, fordi Slotsmøllen lå i vejen, og man kunne kun ad Behrensvej og ved at passere et nyt sving ved Mazantigade nå banegården.

Problemet var altså Jernbanegade, og som jeg husker det nu, var der et utal af projekter, det ene mere tåbeligt end det andet. Det eneste realistiske var, efter min opfattelse, at foretage en opfyldning i Slotssøen, så der blev etableret en vejforbindelse langs Kærlighedsstien gennem bagsiden af husene i Låsbygade og dermed en forbindelse til Vejlevej. Det skal understreges, at Kærlighedsstien, som diskussionen særligt drejede sig om, kunne bevares.

Da kulturminister Julius Bomholt var til møde i Kolding om Slotssøvejen og Koldinghus' genopførelse.

Det er klart, at et sådant projekt skulle godkendes af mange instanser, fredningsmyndigheder, Vejdirektoratet og ikke mindst Kulturministeriet. Det er dog mit indtryk, at Beirholm var kommet temmelig langt. Og hvis jeg ikke husker helt forkert, havde også Jørgen Jørgensen, som den ansvarlige minister, dog mod visse tekniske ændringer, godkendt anlægget. Der kom imidlertid et ministerskifte, Julius Bomholt havde overtaget jobbet, og han var i alt fald ikke stemt for den nye vej. Jeg erindrer et møde på Saxildhus, hvor Bomholt var mødt sammen med en kreds af embedsmænd fra Kulturministeriet, der sammen med byrådets repræsentanter diskuterede hele problemet. Til stede var også kontorchef Viggo Nielsen fra Kulturministeriet. Viggo Nielsen blev senere formand for »Koldinghusudvalget« og var hovedmanden bag den betænkning, der senere kom til at foreligge om Koldinghus' genopbygning. Julius Bomholt var som sagt imod enhver vej-

føring langs Slotssøen. Resultatet af mødet blev, uden at det blev sagt direkte, at hvis Kolding opgav sine vejplaner, så ville der blive nedsat en Koldinghuskommission med henblik på en genopbygning af slottet.

Vi måtte derfor gå hjem og lægge hjernerne i blød og finde andre løsninger på vore vejproblemer. Spørgsmålet var ikke så ligetil, og Slotsmøllens Fabrikker A/S kom til at spille en ikke uvæsentlig rolle. Alle var enige om, at hvis Slotsmøllen kunne flyttes til et andet sted på fabriksarealerne, ville meget være vundet. Ikke alene kunne det løse nogle vejproblemer, men man havde også muligheden for at skabe en banegårdsplads, der ville sige spar to til alt andet her i landet. Jeg har deltaget i mange forhandlinger med Slotsmøllen i tidens og årenes løb. Det store og afgørende problem har ikke været prisen, for den kunne man vel hitte ud af, men simpelt hen nedlæggelse af arbejdspladser. Slotsmøllens forhandlere, og særlig daværende direktør Ib Christiansen, havde sagligt ret, når han gjorde opmærksom på, at hvis Slotsmøllen skulle have erstatning for deres produktionsanlæg og arealer på Banegårdspladsen, så ville fabrikken formentlig blive nedlagt. Når aktionærerne fik det forelagt og havde valget mellem at få deres aktier indfriet til en relativ høj kurs, så var de ikke interesserede i at satse en hel masse penge på en ny fabrik med en noget usikker fremtid. Løsningen var et forslag, som jeg tror, at den Konservative Walter Petersen kom med, i parentes bemærket var Walter et uhyre interesseret og engageret medlem, først af Gade- og Vejudvalget, senere af Teknisk Udvalg. Forslaget gik ud på at købe en del af Slotsmøllens arealer, foretage en opfyldning af Slotssøen i det sydøstlige hjørne og lave en vejforbindelse til Nordre Ringvej. Det lykkedes at få dette forslag realiseret. Slotsmøllen kunne ved en ombygning og ved en nedlæggelse af blandt andet malteriet, rationalisere produktionen og blive på stedet, samtidig med at man fandt en acceptabel løsning på vore vejproblemer. Det skete dog ikke uden mange protester og megen ballade, da Slotssøvejen så dagens lys.

Tanker om Trekantbyen

Kommunestrukturen kom for alvor i støbeskeen i tresserne. Indenrigsminister Søren Olesen havde i 1958 nedsat Kommunallovskommissionen, og herefter begyndte diskussionerne og drøftelserne. Trekanten, og det vil sige byerne Vejle, Fredericia og Kolding, var set med landsmålestok noget for sig selv. Her var tre købstæder, omtrent lige

store, og beliggende i en afstand af mindre end 30 km fra hinanden. Det havde man ikke andre steder i landet. I en publikation, der blev udsendt i 1962 af Dansk Byplanlaboratorium og Jysk Byplanråd med titlen »En ny by«, blev der peget på de muligheder, der lå i trekantområdet.

Amtmand Wamberg tog straks tanken op om én kommune i Trekanten, altså i stedet for at etablere sammenlægninger omkring de enkelte kommuner, så slå det hele sammen til én storkommune. I første omgang ville det betyde en by med 200.000-250.000 indbyggere, selvfølgelig afhængigt af hvor grænserne blev trukket. Men på længere sigt havde det langt større perspektiver. Man kunne etablere et kraftcenter med omkring en halv million indbyggere. Beliggenheden var i orden, man kunne blive en trædesten mellem Nordtyskland og de store byer Kiel og Hamburg på den ene side og København på den anden side. Dette kunne indebære en erhvervsudvikling, som sagde spar to til alt, hvad man hidtil havde oplevet. Det er værd at erindre sig, at problemet var lidt anderledes end i dag. København var den store magnet, der trak det hele til sig, og de mange bestræbelser, der var udfoldet for at flytte statsinstitutioner til det øvrige land, havde faktisk været virkningsløse. Der var altså visioner og perspektiver i den nye Trekantby. Det var indlysende, at sammenlægningen ville indebære en række fordele. En sådan storkommune ville kunne løse en række opgaver, som den enkelte kommune måtte give op overfor. Landsdelsteater, i det hele taget kultur- og sportsaktiviteter af et hidtil ukendt omfang samt en betydelig erhvervsudvikling. Men det ville også betyde en helt ny tankegang, ikke alene hos politikerne, men også blandt befolkningen.

Selv om vi havde det bedste forhold de tre byer imellem, var der selvfølgelig konkurrence mellem byerne. Trekantbyen var et opgør med hele den tankegang, nu gjaldt det ikke mere den enkelte by, men hele området. Spørgsmålet om Trekantbyen blev drøftet på en række møder, ligesom aviserne fulgte det op i mange artikler. Kommunerne blev enige om at lade arkitektfirmaet Peter Bredsdorffs Tegnestue foretage en række undersøgelser og afgive en betænkning. Peter Bredsdorffs opfattelse kom til at foreligge i en redegørelse, der blev afgivet i marts 1964. Konklusionen var, at såfremt en sådan storby skulle etableres, måtte det indebære, at praktisk talt hele den bytilvækst, man kunne regne med i de kommende år, skulle placeres i området. Det ville også kræve en lovgivningsmæssig indsats, som man formentlig ikke kunne regne med. Det var altså ikke en optimistisk opfattelse,

Peter Ravn trykker på knappen ved Billund Lufthavns indvielse. Til højre amtmand Wamberg.

som rapporten gav udtryk for. Da der samtidig blev peget på, at udviklingen formentlig ville foregå i en akse fra Fredericia til Kolding og videre vest- eller sydpå, så var interessen fra de nordlige kommuner – især Vejle - meget afdæmpet. Og da Horsens, som følte sig trykket af Stor-Århus, udtrykte et ønske om at komme til Vejle Amt, var sagen faktisk afgjort. Vejle støttede dette synspunkt af alle kræfter, de ville i fremtiden blive byen i midten og dermed også amtsby. Trekantbyen blev derfor kun et intermezzo på vejen, og kommunerne kunne herefter forberede kommunesammenlægningerne efter det traditionelle mønster med omegnskommunerne. Herom senere.

Uddannelsescenter

I fortsættelse af drøftelserne om Trekantbyen kom uddannelserne til

at spille en rolle. Spørgsmålet om placeringen af det fjerde univeritet blev kraftigt diskuteret over hele landet, og alle kommuner i trekantområdet, som havde deltaget i forhandlingerne, var enige om, at Kolding kunne søge om at få universitetet placeret her. Spørgsmålet hang jo i nogen grad sammen med Trekantbyen. Hvis den blev en realitet som en meget stor kommune og med endnu større vækstbetingelser, ville Kolding som universitetsby være inden for rækkevidde. Sideløbende med forhandlingerne om Trekantbyen udfoldede vi fra byens side store bestræbelser for at placere os bedst muligt i kapløbet. Arealerne var til rådighed i byens nordvestlige område, der fra gammel tid kaldtes Nørremarken. Og nogle mennesker var særdeles aktive i universitetssagen. Der blev startet en universitetsforening med overlæge Højensgård som formand, men derudover var dommer Kisbye Møller og rektor Moseholm meget involverede i sagen. Da Trekantbyen og universitetet faldt på gulvet, var vi i Kolding meget hurtige til at udlægge de pågældende arealer til et uddannelsescenter, hvor vi efterhånden skulle samle alle uddannelser, der gik ud over folkeskolen. Set i bakspejlet er det løst i et vist omfang, men det nære samarbejde institutionerne imellem er dog ikke etableret.

Peter Ravn i borgmesterkontoret. Foto: Lisberg.

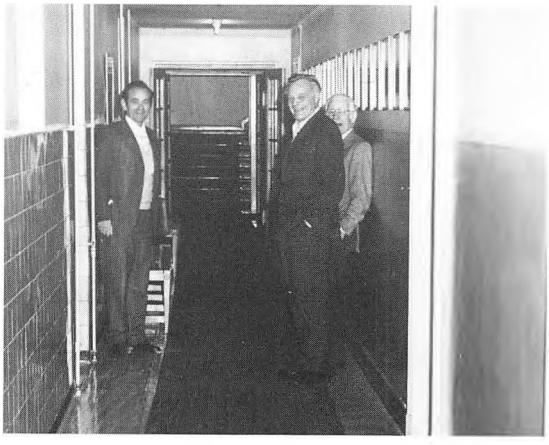

Peter Ravn i rådhusets kælder sammen med rådhusforvalter E. Boisen og byrådssekretær Harry Rasmussen.

Den kommunale forvaltning

I hele min borgmesterperiode var byrådssekretær Harry Rasmussen min nærmeste medarbejder. Han havde megen erfaring og nåede at fejre 50 års jubilæum ved Kolding Kommune. Jeg tænker med glæde tilbage på samarbejdet med Harry gennem de 15 år, jeg var borgmester. Strukturen i kommunen var helt anderledes end i dag. Vi havde det, som i kommunesproget hed den flade top, hvilket vil sige at pyramiden ikke gik op i en spids, men var helt flad i toppen. En række toptjenestemænd var i princippet ligestillede, de havde hver for sig ansvaret for deres område, så de stod kun til ansvar overfor deres respektive udvalg og selvfølgelig borgmesteren. Nogle vil nok synes, at det måtte give en række samarbejdsproblemer, men sådan har jeg faktisk ikke oplevet det.

Umiddelbart efter at jeg var blevet borgmester, begyndte vi at afholde det, der blev kaldt morgenmøder eller mandagsmøder. Før vore møder i Kasse- og Regnskabsudvalget (senere Økonomiudvalget) mødtes alle tjenestegrenschefer og gennemgik de sager, der var på dagsordenen og andre ting, der havde interesse for hele kommunen. I 1962 var deltagerne Harry Rasmussen som byrådssekretær, kæmner Arne Henriksen, elbestyrer Leo Mogensen, stadsingeniør S.K. Andersen, skatteinspektør B. Nellemann, bygningsinspektør L. Steffensen, gasværksbestyrer G. Borggreen, vandværksbestyrer G. Simonsen, overbibliotekar Th. Hamming (fra 1967), boliginspektør N.A. Johnsen, socialinspektør Andreas Sørensen og skoledirektør Nic. Nielsen. Møderne var meget uhøjtidelige, og jeg satte i hvert fald pris på at få alle meninger og synspunkter frem, så de kunne indgå i den samlede vur-

dering. Der er sket meget siden 1962, der er helt andre mennesker på de pågældende poster, men titlerne er også blevet devaluerede, i dag er de praktisk taget direktører alle sammen.

Jeg tænker også med glæde tilbage på samarbejdet med personalet og deres repræsentanter. Kontorpersonalets tillidsmand var i en årrække Henning Lindbo Larsen (søn af tidligere folketingsmand M. Larsen), og jeg havde et udmærket samarbejde med Henning. Jeg erindrer, at lønmodtagerrepræsentanterne stillede et forslag i det fælles samarbejdsudvalg om, at alle ved Kolding Kommune skulle sige »du« til hinanden. Det var den gang noget enestående, i dag ville man formentlig tage det som en selvfølge. For mit eget vedkommende var det ikke noget problem, jeg sagde du til alle i administrationen, men da det godt kunne være, at en enkelt ville reagere, måtte man nøjes med en henstilling om, at man gjorde det. Jeg håber, det har været med til at skabe en lidt friskere og friere tone på alle kommunale arbejdspladser.

Byens udvikling

I øvrigt var samarbejdet godt til alle sider, det gjaldt også oppositionen

Fra et møde i Kolding Erhvervsråd i 1973.

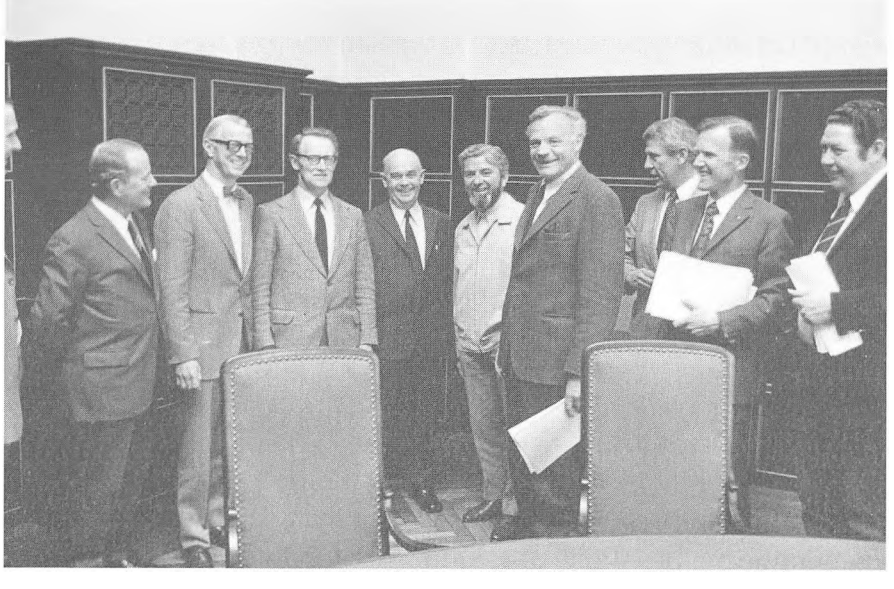

i byrådet. Det lykkedes at få vedtaget en mængde gode og fornuftige ting, og langt de fleste afgørelser var enstemmige eller med meget stort flertal. Uden at gøre forsøg på, at lave en liste over, hvad vi foretog os i de 15 år, så skal det nævnes, at vi købte Den Geografiske Have af planteskoleejer Aksel Olsen, og at det var værdifuldt for byen, kan der formodentlig ikke være tvivl om. Vi fik etableret Billund Lufthavn, og det var amtmand Wamberg, der var primus motor i det projekt. Vi fik også for alvor begyndt saneringen i den indre by. Alle ejendomme i Konsul Grausgade og Villagade blev erhvervet, så grundlaget for nybyggeri var etableret. For mig, der havde oplevet bolignøden under og efter krigen, var det en særlig tilfredsstillelse, at »Uldspinderiet«, en gammel og udtjent ejendom ved Vejlevej, kunne nedrives. Derved kunne de sidste rester af husvildeboligerne siges at være ude af verden.

Fremgangen på boligområdet skyldtes ikke mindst, at de sociale boligselskaber for alvor kunne begynde at bygge i begyndelsen af tresserne. På det tidspunkt var det Arbejdernes Andelsboligforening, Lejerbo og Vejle Amts Boligselskab. Det sidste måtte dog standse, og deres lejligheder blev fordelt mellem de to andre.

I praksis foregik det ved, at kommunen en eller to gange om året fik besøg af repræsentanter fra Boligministeriet. Det var i en lang periode kontorchef Johs. Sørensen og hans sekretær, Rasmussen. De rejste land og rige rundt og forsøgte at fordele det antal almene boliger, der var til rådighed, mellem landets kommuner. Det var nok et sværere regnestykke, end det så ud til ved første øjekast. Der skulle tages hensyn til befolkningstilvækst, beskæftigelsen i byggefagene og hvad der var af projekter, især hvad der var færdigprojekteret og klar til igangsætning. Alt sammen skulle det indpasses i en naturlig byggerytme, men alt i alt betød det en fremgang for det almene byggeri.

Samtidig var der også en stærk stigning i parcelhusbyggeriet. Det var især Peter Nielsen, der byggede parcelhuse med salg for øje. Og da han i visse perioder var oppe på at bygge og sælge 100 huse om året, var det i høj grad med til at forbedre boligsituationen. Det var nye principper, der holdt deres indtog. Nu kunne folk købe huset nøglefærdigt, det vil sige, at alle udgifter var betalt, og huset var prioriteret, så køberen vidste helt nøjagtigt, hvilke udgifter der fremtidigt ville være på huset. Denne bedring i boligsituationen betød, at saneringen kunne begynde. I min borgmestertid har vi købt mange ejendomme til sanering. Det gælder ejendomme i Konsul Grausgade, Vestergade m.fl. Ejendommene blev købt til ejendomsskyld, dog således at kommu-

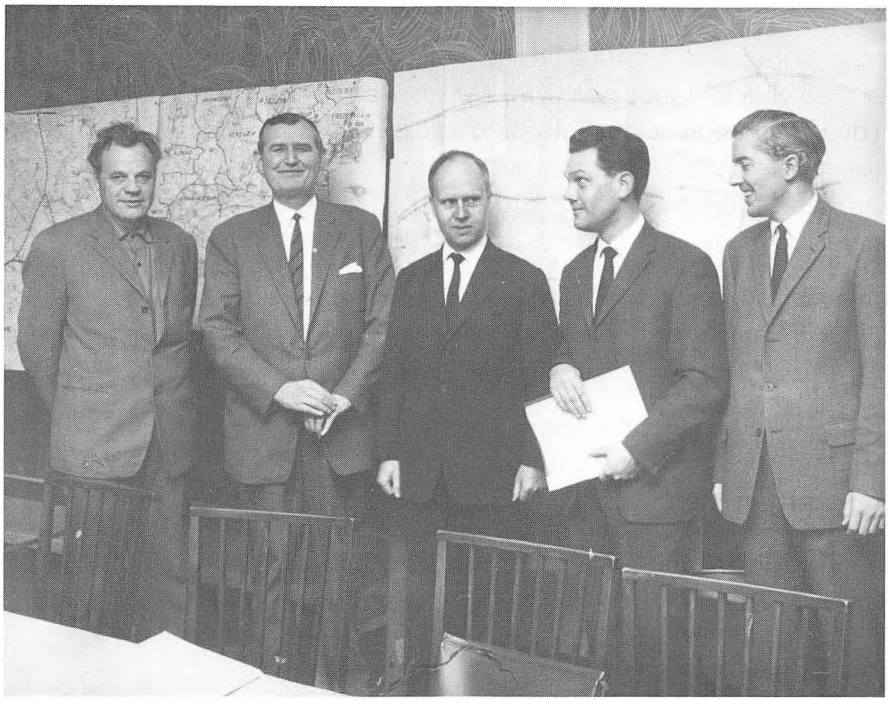

Der forhandles motorveje. Fra venstre ses Peter Ravn, vejdirektør Bang, amtmand Wamberg og amtets teknikere.

nen var indforstået med at betale hele købesummen kontant, så sælgeren kunne have en fordel af at indfri prioritetslånene. Bortset fra en ejendom i Konsul Grausgade, hvorom der blev ført retsag, var der ikke de store problemer. Når sælgerne havde fundet en lejlighed eller overvejede at købe hus et andet sted, henvendte de sig til kommunen og var parate til at sælge.

Vi havde mange drøftelser med Vejdirektoratet om de nye motorveje i og omkring Kolding. Uden at prale kan det siges, at det var ved byens indsats, at den kom så langt mod vest, som tilfældet er. I de første skitseforslag var motorvejen placeret mellem Kolding og Bramdrupdam, altså nogenlunde der, hvor nu den nye Esbjergvej har sit udspring. Vi protesterede, og vejen blev flyttet vest for Bramdrupdam. I dag ville man formentlig have flyttet den endnu længere mod vest. Endelig skal det nævnes at Koldinghuskommissionen afgav sin betænkning i 1969, og genopbygningen kunne tage sin begyndelse. Vi

købte meget store arealer i disse år. Hvor meget det drejer sig om i m² eller penge, har jeg ikke nogen klar fornemmelse af. Men det var meget store beløb, og det gav kommunen mulighed for at planlægge og disponere på en hel anden måde, end hvis grundene var i privat eje.

Når enden er god

Der var ingen tvivl om resultatet af valget den 6. marts 1962. Socialdemokratiet fik 11 mandater, de Konservative 7, Venstre 2 og Socialistisk Folkeparti fik valgt Kai Ibsen. Jeg fik 3925 personlige stemmer. Ved afstemningen om borgmesterposten fik jeg 12 stemmer, de Socialdemokratiske stemmer plus Kai Ibsens. Peter Beirholm fik 9 stemmer. Der var nogen surhed at spore, ikke mindst hos partiet Venstre, men de havde mistet 2 mandater og var valgets store tabere.

Allerede ved valget af borgmester rejste redaktør Behrens spørgsmålet om, hvordan jeg ville afvikle mit folketingsarbejde. Det var i april måned, og Folketinget skulle hjemsendes på vanlig vis omkring den 1. juni, men der var en del udvalgsarbejde, som skulle afsluttes. Den Socialdemokratiske folketingsgruppe så meget gerne, at jeg afsluttede mit udvalgsarbejde, så den omrokering, der skulle foretages, kunne vente til oktober. Det kan tilføjes, at når et medlem forlader gruppen, må en mængde ting ændres. Der må foretages en ny vurdering af alle udvalgsbesættelserne for at få det til at falde i hak. Da jeg samtidig havde ordnet de økonomiske forhold med partiforeningen i Kolding, og den Socialdemokratiske folketingsgruppe havde vist sagen megen forståelse, således at det formentlig kunne klares med 6-8 dage i alt, syntes jeg ikke, at det kunne have den helt store interesse.

Jeg havde i forvejen klart sagt, at jeg ville ofre hele min tid på borgmestergerningen, og det var i alt fald noget enestående i Kolding. De tidligere borgmestre havde alle haft bijobs. Knud Hansen var redaktør, Valdemar Juhl havde haft privat advokatvirksomhed, S.M. Jensen var ligesom Knud Hansen redaktør og min forgænger, Peter Beirholm, havde haft sin private erhvervsvirksomhed i Dalbygade. Det var aldrig blevet kritiseret, heller ikke af redaktør Behrens, men når jeg forsøgte at afvikle mit hidtidige job på en nogenlunde forsvarlig måde, så kunne det ikke godkendes. I en artikel i Kolding Folkeblad skrev redaktør Behrens følgende:

Den konservative Jydske Tidende, der tilsyneladende betragter det som en af sine vigtigste opgaver at mistænkeliggøre Venstres kommunalpolitiske arbejde i Kolding, fortalte søndag morgen i en kæmpeoverskrift, at Venstres ordfører ved byraadsmødet i lørdags havde rettet et »usagligt angreb« paa den ny borgmester. Desværre kom bladet ikke nærmere ind paa, hvori det »usaglige« bestod, men det har vi saa maaske til gode til en anden gang. Venstres ordfører rettede ikke noget »usagligt angreb« paa den ny borgmester. Han spurgte inden borgmestervalget, om det virkelig kunne være rigtigt, at den socialdemokratiske gruppes kandidat, hr. Peter Ravn ville fortsætte som folketingsmand indtil 1. oktober, skønt han klart og tydeligt før valget gentagne gange offentligt havde erklæret, at han ville træde ud af folketinget, hvis Socialdemokratiet kom i flertal, og han blev valgt som borgmester. Det kan ikke være usagligt at stille et saadant spørgsmaal, tværtimod, og det blev stillet, hvor det skulle stilles: i byraadssalen umiddelbart før afstemningen.

Og hvad svarede saa hr. Peter Ravn?

Han svarede, at det var rigtigt, at han ikke ville gaa ud af folketinget før 1. oktober, men at det ikke var noget, der kom Venstres ordfører ved. Det var noget, hr. Ravn efter sin egen opfattelse kun skulle staa til regnskab for over for sine egne vælgere. Og saa fortsatte han med et par uartige bemærkninger om, at Venstres ordfører nok var sur, fordi valget var gaaet ham imod, og at borgmester Beirholm ogsaa havde haft erhverv ved siden af borgmestergerningen, uden at Venstres ordfører i den anledning havde beklaget sig.

Ja, det svarede han virkelig, og saa fik man et par minutter senere en tillært lektie om, at han haabede paa et godt samarbejde med oppositionen, og hvad man nu ellers kan sige af pæne ting, naar man selv er er trukket i søndagstøjet og den vordende borgmesterinde sidder paa første række i parkettet.

Men saa let kan hr. Peter Ravn naturligvis ikke slippe. Venstres ordfører havde i henhold til forretningsordenen ingen mulighed for at svare i lørdags, men havde han haft denne mulighed, kunne jeg tænke mig, at han ville have svaret som følger:

— Den mand, der ved valget den 6. marts gik til valg paa kravet om, at borgmesterhvervet »kræver sin mand fuldt og helt«, den mand, der skaanselsløst kritiserede den daværende borgmester for »mangel paa plan og ledelse«, den mand, der ikke én, men flere gange højtideligt lovede, at han ville træde tilbage som folketingsmand, hvis han blev borgmester, kan selvfølgelig ikke i dag afvise oppositionen med, at det er noget, der ikke rager den. Hvad mon hr. Ravn ville have sagt, hvis Venstre og konservative havde afvist hans kritik af borgmester Beirholms embedsstyre med en bemærkning om, at det ikke ragede socialdemokraterne? Mon han ikke ville have henvist til, at hr. Beirholm var borgmester for hele byen og ikke alene for Venstre og konservative, og at ogsaa socialdemokraterne var med til at betale de godt 50.000 kr., borgmesteren i Kolding hæver af kommunens kasse hvert aar. Borgmester Beirholm havde ikke, hvad man i almindelighed kalder et privat erhverv ved siden af sin borgmestergerning. Han benyttede nogen tid til ogsaa at se efter sine egne sager; men der er stor forskel paa, om man skal holde lidt øje med sin egen virksomhed i Dalbygade, eller man som hr. Peter Ravn skal sidde i København de fire af ugens seks arbejdsdage. Nu fortæller hr. Peter Ravn ganske vist, at han har opnaaet visse dispensationer m. h. t. mødepligt i folketinget, og forstaar jeg ham ret, saa regner han ikke med at skulle møde mere end 6-8 gange i løbet af sommeren! Det er mere end morsomt! Men er det virkelig tilfældet, saa er der god grund til at spørge om, hvorvidt man for en saa ringe arbejdsydelse kan være bekendt at hæve 38.819 kr. om aaret — og heraf er endda de 11.536 kr. skattefri!!

PUBLIC

Talerstolen, Kolding Folkeblad den 2.april 1962.

Når der i artiklen skrives, at man fik en tillært lektie om, at han håbede på et godt samarbejde med oppositionen, og hvad der ellers kan siges af pæne ord, når man selv er trukket i søndagstøjet, og den vordende borgmesterinde sidder på første række i parketten, så har det i alt fald ikke ret meget med kommunalpolitik at gøre. Hvilket tøj jeg har på, og hvor min kone opholder sig, har ikke noget med sagen at gøre. Redaktør Behrens havde ikke ret meget tiltro til samarbejdet i byrådet under min ledelse. Men da jeg fratrådte 15 år senere, kunne jeg glæde mig over, at redaktør Behrens' efterfølger, redaktør Givskov Christensen, vurderede situationen ganske anderledes, han skrev:

> Peter Ravn har gennemgående så temmelig ubesværet i den lange periode klaret sig igennem de forskellige opgør, ikke mindst i kraft af et ganske imponerende personligt stemmetal, som ikke blot har cementeret det socialdemokratiske flertal, men det var samtidig at opfatte som en betydelig tillidserklæring til borgmesteren. Vel har han helt fra de unge år, før han fik indpas i Folketinget – et job, han tog afsked med, da han overtog borgmesterværdigheden – været en trofast socialdemokratisk partisoldat, men han var i sin gerning langt fra den fanatisme, som ofte prægede nogle ligesindede. Peter Ravn tilstræbte gennemgående at fungere som borgmester for hele byen og alle befolkningsgrupper. Med sin sunde fornuft og dybe indsigt i de fleste kommunale problemer forsøgte han ofte at jævne modsætninger uden derved at komme i konflikt med sine egne eller byrådskolleger af anden politisk observans. Han virkede ofte som en brobygger ud fra ønsket om så vidt muligt at have helhedens tarv for øje. Dermed er ikke sagt, at han var „blød" i koderne og eftergivende, men han ville gerne samle de flest mulige omkring løsningen af både store og små problemer.
>
> I det almindelige politiske perspektiv har vi et andet synspunkt end det, Peter Ravn bekender sig til, men med henvisning til ovenstående finder vi det motiveret i bred almindelighed at udtrykke anerkendelse af gjort gerning og tilføje en beklagelse af, at borgmesteren har følt sig tvunget af helbredsmæssige grunde til at stå af. Naturligvis er en efterfølger udpeget indtil valgslaget, og der bør ikke herske tvivl om, at der i rækken af byrådsmedlemmer uanset partifarve nok skal findes en velegnet efterfølger. Foreløbig kan viceborgmester Bent Rasmussen regne med at skulle anbringe sig i den ledigblevne stol.
>
> Endelig: Peter Ravn kan gå ind i sit otium med god samvittighed. Måske beholder han enkelte mindre gøremål udenfor byrådet. Passivitet harmonerer ikke med hans psyke. Vi tror, der er mange, som i den her omhandlede sags anledning i respekt for en positiv, samarbejdspræget indsats vil svinge med hatten eller kippe med flaget.
>
> G.

Leder i Folkebladet den 24.marts 1977.

Byrådssekretær Harry Rasmussen hænger borgmesterkæden om Peter Ravn efter byrådsvalget i 1970, Foto: Lisberg.

Afslutning

Der er løbet meget vand i stranden, siden jeg trådte mine barnesko på Lykkegårdsvej. Forholdene er blevet langt bedre end de var tilforn. Det skyldes selvfølgelig den tekniske udvikling, men også, efter min opfattelse, at Socialdemokratiet undervejs har sørget for, at de svageste grupper blev tilgodeset. Socialdemokratiet var garant for, at der var noget, der hed samfundssolidaritet. Liberalisme og kapitalisme er jo i princippet en meget hård politik, der går ud på at tjene flest mulige penge hurtigst muligt. I tegneserierne er der »supermænd«, men i praksis er der ikke mange af dem, hvis de overhovedet findes. Der er i alt fald meget få, der under alle forhold og livet igennem kan klare sig uden samfundets hjælpende hånd. I mit efterhånden lange liv har jeg også lært, at kompromiser har sin store berettigelse. Der er nogen, der kun har foragt tilovers for dem. Men gøres resultatet op, så er alt, hvad der er nået skabt af store og små forlig og kompromiser. Lønforhandlinger i fagforeningerne og forhandlinger mellem de politiske

Ved 25-års jubilæet som byrådsmedlem i 1968 blev Peter Ravn æresmedlem af Fællesorganisationen. Formanden for Fællesorganisationen, Peter Ravns efterfølger som borgmester i 1977, Bent Rasmussen, overdrager æresmedlemsbrevet.

partier ender altid med kompromis, og sådan må det også være. Vil man se resultater, vil man opnå noget, skal man satse 100% på det. Men kan det ikke nås, må man måske nøjes med 50% eller 35%. Hvis det peger i den rigtige retning, så skal man slå til.

Når jeg nu kigger i bakspejlet, synes jeg, at jeg har haft et godt liv, hvor jeg praktisk talt hele tiden har fået lov til at beskæftige mig med det, der havde min store interesse. Der er fortsat meget, der skal ændres i samfundet, men ser vi ud af vinduet, er det ikke så ringe endda. Af de ca. 150 lande, der findes i verden, hører vi i alt fald til blandt de ti bedste. Skiftende Folketing og regeringer behøver ikke ligefrem at skamme sig. Kineserne fortæller, at hvis man har en spand vand, kan man stikke hånden ned i den og plaske med vandet, så der ligefrem kommer bølger på overfladen, men tager man hånden op, varer det kun et øjeblik, så er vandet igen stille og roligt. Jeg har plasket.

Da Kolding blev stor

Forord

1970 blev et betydningsfuldt år for Kolding Kommune. Ved en sammenlægning med 9 omegnskommuner steg befolkningstallet fra ca. 37.000 til omkring 53.000.

En sådan sammenlægning kunne selvfølgelig ikke finde sted, uden at forskellige meninger og synspunkter kom til udtryk, og i særdeleshed ikke uden følelser. Kommunerne havde været selvstændige i en meget lang årrække, ja så langt man kan huske tilbage, og nu skulle de pludselig forsvinde og sammenlægges med storbyen.

Det efterfølgende er et forsøg på at give et rids af begivenhederne. Dels som de fremgår af referater fra utallige møder, men også som jeg husker situationerne – heri ligger også, at andre kan huske det anderledes eller på en anden måde.

Allerede i midten af tresserne blev de første skridt taget til en sammenlægning af kommunerne i og omkring Kolding.

I 1964 nedsattes et tjenestemandsudvalg bestående af stadsingeniør S. K. Andersen, skatteinspektør Børge Nellemann, bygningsinspektør Laur. Steffensen og med arkitekt Bent Viggo Hansen som sekretær.

Udvalget afgav en beretning, der hed »Beretning om kommunerne i Koldingområdet«. Dens konklusion var, at et samarbejde kommunerne imellem ikke kunne klare problemerne, men at en sammenlægning af kommunerne i og omkring Kolding var en nødvendighed for en fremtidig udvikling. Beretningen indeholdt et betydeligt materiale og statistiske opgørelser. Om befolkningstallet blev det oplyst, at folketallet i perioden fra 1950 til 1960 i hele området var steget med 11,8%. Der var dog betydelig forskel på de enkelte kommuners fremgang:

Sdr. Bjert	6,3 %
Dalby	11,3 %
Vonsild	2,8 %
Seest	11,9 %
Harte-Bramdrup	24,3 %
Eltang-Vilstrup	4,0 %

Kolding havde i dette tidsrum en befolkningstilvækst på 11,3%. På dette tidspunkt lå Koldings fremgang altså meget tæt på gennemsnittet, men allerede et par år senere var billedet ved at vende. Fra en opgørelse i 1962 ses det, at der var en gennemsnitlig fremgang i befolkningstallet på 14,9% mod Koldings fremgang på 4,6%.

På baggrund af denne stigning i befolkningstallet konkluderedes i beretningen, at der var et arealbehov årligt på ca. 100 ha. eller 1 km² til erhvervs- og boligbyggeri inden for hele området.

I en lang række af landets kommuner var begrebet »skattely« en af de væsentligste årsager til, at man ønskede kommunesammenlægninger. I Kolding spillede det dog ikke den helt store og afgørende rolle. Beskatningsprocenterne i 1964-65 udgjorde følgende:

Sdr. Bjert	13,6 %
Dalby	10,5 %
Vonsild	11,3 %
Seest	15,5 %
Harte-Bramdrup	10,9 %
Eltang-Vilstrup	9,9%
Kolding	13,3 %

Hertil kom, at personfradraget var forskelligt i kommunerne. Inden for visse intervaller kunne det fastsættes af kommunerne, og Sdr. Bjert, Dalby og Vonsild havde et personfradrag på 3.000 kr. for forsørgere og 2.000 kr. for ikke-forsørgere. De øvrige kommuner havde max. 4.500 kr. for forsørgere og 2.500 kr. for ikke-forsørgere.

Alt i alt var der ikke den store forskel. I 1964-65 havde to sognekommuner en højere skatteprocent end Kolding, og den ene, Sdr. Bjert, havde det endda, selv om de havde et lavere personfradrag.

En opgørelse fra skattevæsenet viste samtidig, at Kolding manglede 20 mill. kr. i sin indkomst, forstået på den måde, at borgerne i omegnskommunerne tjente 20 mill. kr. mere i Kolding, end koldingborgerne tjente i omegnskommunerne. Det svarede til en skatteindtægt på 2-3 mill. kr., og det var mange penge på det tidspunkt.

Der var altså flere grunde til en kommunesammenlægning. Men det væsentligste var dog arealproblemet. Kolding var praktisk talt udbygget til alle sider, og enhver, der kastede et blik på Koldings grænser kunne se det. Seest og Strandhuse var sammenbyggede med Kolding. I Dalby havde man forberedt en udstykning på Mariesmindes jorder, og så var der ikke mere tilbage. Mod Vonsild og Harte-Bramdrup var der mindre arealer tilbage, men langt fra så meget, at det kunne sikre byens udvikling.

En sammenlægning var altså tvingende nødvendig for Kolding, og da loven kom, lagde man billet ind på en sammenlægning med seks omegnskommuner: Dalby, Vonsild, Seest, Harte-Bramdrup, Eltang-Vilstrup og Sdr. Bjert.

Eltang-Vilstrup kommer til Kolding

Eltang havde allerede i 1967 særlige problemer omkring deres skolebyggeri. Der blev afholdt licitation over den nye skole i Strandhuse

Sognerådsformand i Eltang-Vilstrup kommune, Chr. Christiansen overrækker sognekommunens pengekasse til borgmester Peter Ravn ved sammenlægningen af de to kommuner i 1969.

(nu Lyshøjskolen), og licitationen viste, at skolen ville koste ca. 2 mill. kr. mere, end man havde regnet med. Den samlede anlægssum ville blive 7 mill. kr. Man havde henlagt ca. 500.000 kr., men så ingen udvej for de sidste 1,5 mill. Man kunne selvfølgelig overveje at bygge en billigere skole, men der var ingen, der var særlig tilbøjelige til den løsning.

Kolding var ikke uenig med sognerådet i deres synspunkt. Der var brug for skolen i det hastigt voksende Strandhuse-kvarter, og når der skulle bygges, måtte en ny skole opfylde alle krav til en moderne skole.

Jeg erindrer ikke meget om de forhandlinger, der blev ført med Eltang-Vilstrup sogneråd. Vi var dog på et eller andet tidspunkt til møde med daværende indenrigsminister Poul Sørensen. Ministeren kunne dog kun sige, at man havde nedsat en kommunallovskommission, og den skulle klare alle problemer omkring kommunesammenlægningerne. Men hvis Eltang-Vilstrup intet havde at indvende, og vi forøvrigt kunne blive enige med Vejle Amt, ville Indenrigsministeriet ikke modsætte sig en sammenlægning pr. 1. april 1969.

Der blev afholdt et møde med amtet repræsenteret ved amtmand Wamberg, amtsrevisor Lønvig og kontorchef Holm. Amtmanden var positiv, men havde alligevel nogen betænkelighed, da den nordligste del af kommunen, altså Sdr. Vilstrup sogn måske skulle til en anden kommune. Sammenlægningen blev imidlertid godkendt af kommunallovskommissionen, og den 14. april 1969 blev det ved bekendtgørelse fra Indenrigsministeriet godkendt, at Eltang-Vilstrup Kommune blev sammenlagt med Kolding fra den 1. april 1969 at regne. To medlemmer fra deres sogneråd indtrådte i Kolding Byråd. Det var inspektør Chr. Christiansen og gårdejer H.H. Krab.

Der må have været et væld af økonomiske problemer med Vejle Amt i forbindelse med denne sammenlægning i utide, men det blev ordnet af vore embedsmænd uden min indblanding.

Fællesudvalget

I henhold til loven skulle der nedsættes et fællesudvalg, som i overgangstiden skulle godkende alle beslutninger i de enkelte kommunalbestyrelser, som rakte ud over sammenlægningstidspunktet. I Kolding kom fællesudvalget, da tingene var faldet på plads, til at bestå af ialt 31 medlemmer. Det holdt i løbet af 1969 15 møder. Der blev behandlet en lang række problemer i fællesudvalget og til tider nedsat underudvalg til at tage sig af specielle emner. I det efterfølgende er kun behandlet nogle få og – synes jeg – særlig interessante problemer fra fællesudvalget.

De 31 medlemmer var med stedfortrædere:

Eltang-Vilstrup:
Sognerådsformand, inspektør Chr. Christiansen
Gårdejer H. H. Krab.

Harte-Nr. Bramdrup:
Sognerådsformand, gårdejer Hans Sidelmann
Depotbestyrer H. H. Nielsen
Direktør K. E. Reddersen

Stedfortrædere:
Gårdejer Jørgen Spedtsberg

Fru Grethe Venborg
Tømrermester Jens Anker Brødsgaard

Seest:
Sognerådsformand Jens Ravn
Gårdejer Otto Haue
Slagtermester Carl Lage

Stedfortrædere:
Vognmand Alfred Josiasen
Typograf Vagn Aage Vestergaard
Murermester Viggo Krat

Vonsild:
Sognerådsformand Frederik Hansen
Montør Hans Høj
Maler Georg Sandholt

Stedfortrædere:
Proprietær Carl J. Koch
Snedkermester Arne Hansen
Postbud Ove Jakobsen

Dalby:
Sognerådsformand, proprietær E. Juhl
Ingeniør Viggo Nielsen
Gårdejer S. A. Bjerre

Stedfortrædere:
Montør Svend Aage Nielsen
Skovfoged J. Fugl Svendsen

Sdr. Bjert:
Sognerådsformand Peter Eeg
Proprietær Johannes Juhl
Skoleinspektør O. Rørbæk Madsen

Stedfortrædere:
Proprietær Erik Schultz
Murermester Frederick Lund
Fru Annalise Jorsal

Sdr. Stenderup:
Sognerådsformand, proprietær H. C. Juhl
Gårdejer Hans Hindbo
Kommunesekretær Mathias Petersen

Stedfortrædere:
Købmand C. L. Larsen
Arbejdsmand Jens Doktor
Skovløber Thomas Hansen

Alminde:
Sognerådsformand, gårdejer Jens P. Jørgensen
Lagerforvalter B. Skovby Larsen
Gårdejer Henry Markussen

Viuf:
Sognerådsformand, proprietær R. Toft-Petersen
Gårdejer Arne Buhl
Arbejdsmand Svend Frederiksen

Kolding:
Borgmester Peter Ravn
Socialudvalgsformand Svend Christensen
Kriminaloverbetjent Sv. Aa. Wase Petersen
Fabrikant Poul Sørensen
Gørtlermester Walter Petersen

Stedfortrædere:
Arbejdskonsulent Bent Rasmussen
Fru Sonja Andersen
Distriktssekretær Alex Jentsch
Chefredaktør P. Givskov Christensen
Fru Asta Laursen

Spørgsmålet om de fire kommuner Alminde, Viuf, Vester Nebel og Øster Starup

Kolding Kommune havde fra starten haft en klar kurs i sammenlægningsforhandlingerne. Kolding ønskede en sammenlægning med seks kommuner: Seest, Dalby, Vonsild, Sdr. Bjert, Harte-Bramdrup og El-

tang-Vilstrup. Men vi gjorde det klart, at såfremt andre kommuner skulle ønske en sammenlægning med Kolding, og der forøvrigt var geografisk mening i det, var man parat til en positiv forhandling.

Det viste sig, til min store overraskelse, at Kolding ikke kunne få tilslutning til denne opfattelse hos omegnskommunerne. På et møde i fællesudvalget den 6. maj 1969 meddelte jeg, at jeg som formand for udvalget havde haft nogle uformelle samtaler med repræsentanter for Alminde og Viuf sogneråd, der i en skrivelse enstemmigt gik ind for en sammenlægning med Kolding. De pegede samtidig på, at en undersøgelse havde vist, at af 360 skatteydere i Viuf og 380 i Alminde, havde 75 med en indtægt på 1,7 mill. kr. i Viuf og 80 med en indkomst på 2,2 mill. kr. i Alminde deres indtægt i Kolding. De pegede ligeledes på, at de gennem flere år havde haft en overenskomst om skoleoverbygning med Kolding, hvortil der var rutebilforbindelse hver time på dagen.

Der forelå samtidig en henvendelse fra Øster Starup og Vester Nebel kommuner. De to kommuner gik klart ind for en centerkommune i Vejle Amt, men såfremt denne tanke ikke realiseredes, ønskede de en sammenlægning med Kolding.

I en skrivelse af 18. juli 1969 skrev sognerådsformanden i Vester Nebel, at de enstemmigt i sognerådet havde ønsket en sammenlægning med Kolding, og de gjorde opmærksom på, at ved en iværksat underskriftindsamling var der 856 vælgere, der støttede sognerådets beslutning. Det blev samtidig oplyst, at der var 998 stemmeberettigede vælgere i kommunen.

Fra Øster Starup forelå der en skrivelse af 16. juli 1969. Her blev der peget på deres tilknytning til Kolding, de brugte Kolding som købstad, de holdt Kolding-aviser og var en del af Kolding retskreds. Deres landbrugsfaglige arbejde var også knyttet til Kolding. Et medlem af syv i sognerådet havde ikke kunnet tiltræde, men ønskede tilknytning til Egtved Kommune.

Der skulle efter det foreliggende ikke være tvivl om de fire kommuners stilling, og jeg havde som formand for fællesudvalget lavet et udkast til svarskrivelse, hvori jeg var positiv over for de fire kommuners ønske.

I det mødereferat, der foreligger hedder det: »*Reddersen* ville kun sige, at man dagen efter, at amtsrådets foreløbige forslag var udsendt, kunne læse i avisen, at borgmester Peter Ravn på venlig vis bød Alminde og Viuf kommuner velkommen, hvilket Reddersen dog opfattede som et udslag af den venlighed, som altid præger borgmesteren.

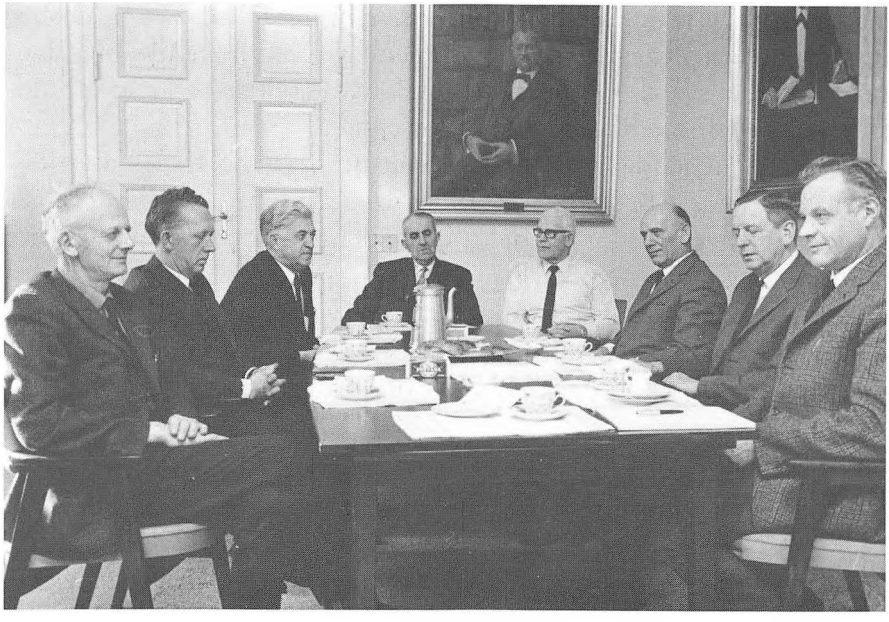

En sammenlægningsforhandling, der ikke blev til noget: Forhandlinger mellem Kolding Kommune og Lunderskov Kommune i 1968. Foto: Lisberg.

Reddersen gad vide, hvorfor man skulle byde disse kommuner velkommen, idet han ikke troede, det ville tjene den fremtidige Kolding Kommune. Reddersen fandt, at administrationen, både for folkevalgte og embedsmændene, ville blive svær nok med de nuværende kommuner, og Reddersen fandt, at en yderligere sammenlægning heller ikke ville være til gavn for beboerne i disse områder. Det ville have været anderledes, hvis man ikke kunne danne bæredygtige kommuner i området, med trekantområdet. Med ca. 19.000 beboere kunne der, efter Reddersens opfattelse, dannes to kommuner, hvorfor Reddersen var ked af, hvis svarskrivelsen skulle lyde, som af borgmesteren foreslået«.

»*Sognerådsformand H. C. Juhl* fandt Reddersens tanke egoistisk og troede ikke, at storkommunen mistede noget ved at medtage de omhandlede kommuner, selv om det ikke for øjeblikket ville være en økonomisk fordel for storkommunen. Juhl udtalte, at det formentlig var fællesudvalget bekendt, at han gik ind for så store kommuner som muligt. Hvis centerkommunen ikke dannedes, foreslog amtsrådets skitse Øster Starup og Vester Nebel sammenlagt med Egtved. Juhl var

af den opfattelse, at der bestod et vist sammenhold mellem de fire kommuner, hvorfor han, forudsat at centerkommunen ikke blev dannet, mente, at svarskrivelsen måtte formuleres således, at man var indforstået med at medtage alle fire kommuner«.

I den efterfølgende livlige debat havde omkring halvdelen af fællesudvalget ordet, og Reddersen stillede følgende forslag: »Fællesudvalget finder, at der er basis for dannelse af en eller to centerkommuner i trekantområdet på ca. 19.000 beboere, svarende til sognerådsforeningens forslag. En yderligere sammenlægning omkring Kolding, ud over den, som har fundet sted, skønnes ikke til gavn, hverken for købstaden eller den befolkning, der bebor det ovenfor nævnte trekantområde«.

»*Redaktør Givskov Christensen,* der deltog som stedfortræder for Poul Sørensen, fandt det ikke attråværdigt at blive større, men det kunne være praktisk, hvorfor han var positiv over for borgmesterens svarudkast. Det var ikke Koldings sag, hvis der ingen centerkommune blev dannet. Der kunne her blive et skisma, idet kommunerne mellem Kolding og Vejle måske kunne føle sig mere nordorienterede end sydorienterede, hvilket man måtte have med i overvejelserne. Når flere kommuner kom ind i billedet, var det ikke Koldings skyld, og Givskov Christensen fandt det naturligt at række hånden frem, når 6 af Øster Starups 7 sognerådsmedlemmer gik ind for Kolding, hvis der ikke dannedes en centerkommune. Fællesudvalget var ikke sagsvolder, men blev stillet overfor spørgsmålet udefra. Givskov Christensen fandt ikke, at der var tale om en omkalfatring, men kun om en yderligere justering af indtegnede kommunegrænser.«

Under debatten gik O. Haue, Seest, Peder Eeg, Sdr. Bjert, C. P. Lage, Seest og H. H. Nielsen, Harte-Bramdrup ind for Reddersens forslag. Hvorimod H. C. Juhl, Sdr. Stenderup, H. H. Krab, Eltang-Vilstrup og Givskov Christensen, Kolding støttede borgmesterens forslag. Ved afstemningen stemte 12 for Reddersens forslag og 12 for borgmesterens. Dette resultat kunne jo ikke siges at være nogen varm velkomst til de nye kommuner mod vest.

Som sagt blev jeg meget overrasket over dette resultat. Vi havde behandlet kommunesammenlægningen ved et utal af møder, og ordet selvbestemmelse havde været nævnt adskillige gange. Kommunerne havde henvist til, at al selvbestemmelsesret blev trådt under fode. Nu forelå en situation, hvor fire kommuner klart og utvetydigt havde givet udtryk for, at de ønskede denne sammenlægning med Kolding.

Men så forstummede al tale om selvbestemmelse, så kunne deres ønske ikke efterkommes.

Resultatet kom dog til at foreligge relativt hurtigt. I mødet den 5. august kunne jeg meddele, at Kommunalreformkommissionen fremsendte et foreløbigt forslag til ny kommuneinddeling i Koldingområdet, hvorefter Alminde og Viuf kommuner kunne sammenlægges med Kolding by. Reformkommissionen forespurgte, om dette kunne tiltrædes, samt om der kunne opnås enighed om sammenlægningsvilkårene.

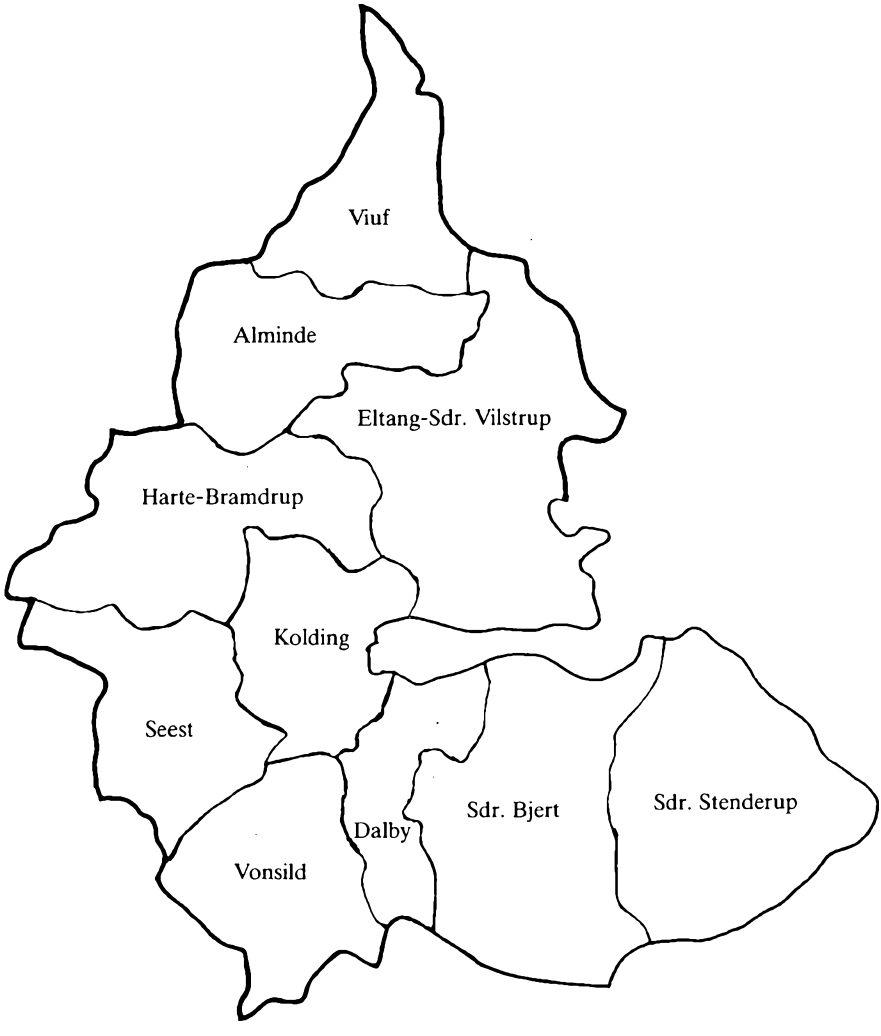

Kolding Kommune efter sammenlægningen den 1. april 1970.

Debatten blev denne gang meget kortvarig. Reddersen meddelte, at han ikke vil ofre flere kræfter på det, han anså for at være ideelt, men tage situationen til efterretning. Reddersen kaldte den nye kommune for en uhåndterlig klods, men trods alt måtte vi arbejde for fuld kraft fremad.

Herefter var sagen afgjort. Kolding blev sammenlagt med 9 omegnskommuner. Den nye storkommune havde set dagens lys.

Bagefter kan man selvfølgelig overveje, om vi i hele sagsforløbet havde gjort det rette. Ville en mere positiv indstilling til de fire kommuner, Alminde, Viuf, Vester Nebel og Øster Starup have givet et andet resultat. Spørgsmålet kan ikke besvares, måske er det heller ikke ikke sandsynligt.

I dag, hvor vi har en velfungerende kommune i Egtved, synes tanken helt urealistisk, men man må erindre, at situationen var helt anderledes i 1969. Alt, hvad der angik kommune og amtsgrænser, var flydende. Kommunalreformen kunne have givet Egtved kompensation på anden måde, endda ud over amtsgrænsen, hvis det havde været nødvendigt og hensigtsmæssigt.

Rent personligt er jeg af den opfattelse, at det havde været en fordel for Kolding både erhvervsmæssigt og handelsmæssigt, hvis Øster Starup og Vester Nebel var kommet hertil.

Hvad med sognenes økonomi?

Sognenes økonomi blev selvfølgelig diskuteret undervejs. Nogle syntes, at de havde en bedre økonomi end andre. Hvem, der økonomisk stod bedst, kan ikke og vil aldrig blive besvaret.

Den enkelte kommunes kassebeholdning og gæld ved sammenlægningen var jo forholdsvis let at gøre op. Men problemet var betydeligt mere kompliceret. Spørgsmålet drejede sig om, hvad der var investeret i de enkelte kommuner. I hvilken tilstand var gader og veje? Var skolerne i orden, eller ville de kræve store vedligeholdelsesudgifter i de kommende år? Var der rensningsanlæg og i så fald i hvilken forfatning? Hvordan var de sociale forhold, var der plejehjem og børneinstitutioner osv.?

Denne samlede opgørelse blev aldrig foretaget, ikke alene fordi den var uhyre vanskelig, men ligegyldig hvem, der foretog den, ville den kunne udsættes for kritik. Det nærmeste, man kom en debat om dette

Underskrivelsen af sammenlægningsoverenskomsten den 28. januar 1969. Fra venstre ses byrådssekretær Harry Rasmussen, sognerådsformændene Peter Eeg (Sdr. Bjert), H. Sidelmann (Harte-Bramdrup), Jens Ravn (Seest), Frederik Hansen (Vonsild), Chr. Christiansen (Eltang-Vilstrup), H. C. Juhl (Sdr. Stenderup) og Erik Juhl (Dalby). Peter Ravn underskriver overenskomsten. Det var på dette tidspunkt endnu ikke aftalt, at Alminde og Viuf skulle indgå i Kolding Kommune.

problem, var i forbindelse med Dalbys ansøgning om lavere skatter for beboerne i Dalby Kommune.

Allerede ved fællesudvalgets første møde den 24. januar 1969 oplyste sognerådsformand, proprietær E. Juhl, at han ikke kunne tiltræde overenskomstens § 3, da der var en betydelig forskel på skatteprocenten i Kolding og Dalby kommuner, og denne forskel måtte udlignes over en 4-årig periode. Såfremt fællesudvalget ikke kunne tiltræde denne ordning, ville den blive forelagt Indenrigsministeriet til afgørelse. Spørgsmålet blev forelagt Indenrigsministeriet i form af en skrivelse fra Dalby Sogneråd, som blev besvaret af fællesudvalget efter nogen diskussion.

Sognerådet havde i skrivelsen ikke sat deres lys under en skæppe, men beskrevet alt i Dalby i rosenrøde farver. Biblioteksvæsenet var helt i orden, og de havde planer om en børnehave. Alt dette kunne dog ikke holde for en nærmere prøvelse. I skolen var der ingen faglokaler. De havde ingen aula eller sal. De havde dog istandsat Øvelseshuset, så det kunne virke som forsamlingslokaler. De havde ikke noget bibliotek, men en overenskomst med Kolding Kommune.

Jeg havde indtryk af, at alt, hvad der blev sagt i fællesudvalget, blev af repræsentanterne fra Dalby, opfattet som en kritik af deres kommune. Det var dog ikke tilfældet, men de havde sendt et brev til ministeriet, og det brev skulle besvares, og det kunne ikke ske, uden at man gik ind i en diskussion om dets indhold og korrigerede for nogle af de fejl, der var i det.

I svarskrivelsen fra fællesudvalget hedder det som afslutning: »Såfremt Dalby sogneråds ansøgning skal behandles på et sagligt grundlag, må der, efter fællesudvalgets opfattelse udarbejdes en nøjagtig opgørelse over hver enkelt kommunes aktiver og passiver, således at afgørelsen ikke alene træffes på grundlag af skatteprocenten, men også på grundlag af hver enkelt kommunes økonomiske situation på sammenlægningstidspunktet«

Jeg vil tro, sognerådsformand Fr. Hansen, Vonsild sagde noget afgørende i debatten. I referatet hedder det: »Sognerådsformand Fr. Hansen, Vonsild kunne ikke forstå sognerådsformand E. Juhls bitterhed, idet hver krone, som Dalby Kommunes indbyggere slap for at betale, skulle lægges på andre kommuners borgere, og Fr. Hansen fandt det forkert og mere bittert, hvis man skulle tage hjem og fortælle borgerne i Vonsild, at nu var man gået med til, at lette skattebyrden for borgerne i Dalby«.

Indenrigsministeriet traf den afgørelse, at skatterne skulle være ens i hele storkommunen. Og dermed sluttede denne krig.

Kontaktmandsordningen

Allerede under de første forhandlinger med Seest Kommune blev spørgsmålet om en kontaktmandsordning – under en eller anden form – rejst.

Sognerådene og den lokale administration blev nedlagt, og dette indebar selvfølgelig nogle problemer for borgerne. Dels fik de betydeligt længere til administrationen, end de havde haft hidtil, og dels blev de stillet over for en ny administrationsform, hvor de måske havde svært ved at finde rundt i den labyrint af kontorer, som fandtes i storbyen.

Kontaktmandsordningen gik ud på, at der i hver af de gamle sognekommuner blev valgt et menneske, som skulle være borgerne behjælpelig med alle deres problemer, et lokalt kendt menneske, de kunne

henvende sig til. Gennem ham kunne de få kontakt til dem, som havde med deres sag at gøre, eller også kunne kontaktmanden simpelthen tage sagerne under armen ind til byen og ordne dem for dem. De otte kontaktmænd, som blev udpegede af kommunerne, var følgende:

Gårdejer Arne Buhl, Viuf
Gårdejer Jens Peter Jørgensen, Alminde
Karetmager Sigurd Madsen, Harte-Bramdrup
Gårdejer Jens Ravn, Seest
Montør Hans Høj, Vonsild
Fhv. proprietær Erik Juhl, Dalby
Gårdejer Hans Hindbo, Sdr. Stenderup
Proprietær Erik Schultz, Sdr. Bjert

Kontaktmandsordningen var, i alt fald så vidt det er mig bekendt, noget helt enestående i landet. Jeg tror ikke noget tilsvarende har været praktiseret ander steder. Desværre findes der intet materiale, der kan belyse omfanget af kontaktmændenes arbejde. Vi kan kun håbe, at ordningen har medvirket til en lettere overgang til storkommunen. Ordningen blev ophævet i 1972.

Hvad betød kommunesammenlægningen?

Ved kommunesammenlægningen blev antallet af kommunalbestyrelsesmedlemmer reduceret betydeligt. Af de ca. 100 sognerådsmedlemmer blev der kun 25 byrådsmedlemmer tilbage, og efter min opfattelse var det en af bagsiderne ved sammenlægningen. Her var en stab af dygtige, interesserede medborgere, som var indstillet på at gøre et stykke kommunalt arbejde, og for i alt fald nogles vedkommende i en meget lang årrække, og som på forbilledlig vis og med interesse havde løst deres opgave. Men denne reduktion i antallet var en af de konsekvenser, man ikke kunne komme uden om.

Derimod har jeg ikke kunnet akceptere det synspunkt, at det nære kendskab til borgerne spillede en rolle. Det blev sagt utallige gange under forhandlingen, at i den lille kommune havde man et stort personkendskab, men det står endnu uklart for mig, hvad det skulle bruges til. I det kommunale arbejde i byråd eller i sogneråd kan det dog ikke betyde noget, at man kender vedkommmende. Det kan aldrig blive fa-

miliens, nære venners eller naboens forhold, man behandler. Det kan i værste fald forvride forhandlingsforløbet og resultatet.

Her i landet er der lighed for loven. Den, der ikke kender nogen, har krav på akkurat samme behandling som dem, der spiller kort med kommunalbestyrelsesmedlemmerne. Alle har i den offentlige forvaltning krav på hurtig og saglig behandling af deres problemer. Venskab og bekendtskab betyder overhovedet ingenting.

Ved overtagelsen af de ni omegnskommuner var der selvfølgelig en række problemer, der måtte løses. Ved hjælp af dygtige og loyale embedsmænd gik det efter min opfattelse let og smertefrit.

En af de ting, som man vel ikke havde tænkt på i forvejen, var, at der var en lang række af legater, som nu skulle overtages af den nye storkommune. Fra Sdr. Stenderup overtog vi et legat, hvor det i fundatsen hed, »at den skulle tilfalde en jomfru i den modne alder til renlighed og hygiejne«. Legatsummen var ikke ret stor, men man oplyste i Sdr. Stenderup, at det var heller ikke nødvendigt, for i praksis foregik det ved, at mejeriet holdt åbent en gang om ugen, og så kunne man for 35 øre få et bad. Sognerådsformand H.C. Juhl har oplyst, at legatet er udbetalt adskillige gange, uden at han dog har forklaret, hvordan de sikrede sig, at alle fundatsens bestemmelser var overholdt.

Mellem Sdr. Bjert og Sdr. Stenderup har der ikke altid været det bedste forhold. I Sdr. Bjert sagde man, at der var tre slags mennesker – de onde, de gode og så dem fra Sdr. Stenderup. Det måtte nok ikke betegnes som en anbefaling, men en understregning af, at derude var de noget helt for sig selv.

Går man tilbage i historien, har de sociale skel nok været store og afgørende. I Sdr. Bjert havde man de store gårde, det var dem med tre skorstene eller mere, og det spillede en væsentlig rolle. Det siges også, at i Sdr. Bjert sagde man »De« til hinanden, selv om bønderne i det øvrige samfund aldrig indbyrdes har været »De's«. I sammenlægningsforhandlingerne var det dog ikke noget problem. Alle sagde du til hinanden fra begyndelsen, og uden at nogen tog det fortrydeligt op.

Valget i 1970

Selvfølgelig måtte kommunevalget i 1970 blive uhyre spændende. Spørgsmålet var, hvordan de nye borgere i storkommunen ville stemme. Socialdemokratiet havde haft flertallet siden 1962, men dog ikke noget overvældende flertal. I virkeligheden havde det bølget frem

Byrådet i 1970. Foto: Lisberg

og tilbage i en årrække. I 1954 var borgmestervalget mellem P. Beirholm og S.M. Jensen foregået ved lodtrækning, da det Radikale medlem, fru Ida Jørgensen ikke ville afgive sin stemme.

Det er klart, at de 8-10.000 nye vælgere i omegnskommunerne kunne ændre billedet. Især da Socialdemokratiet ikke var særlig stærkt repræsenteret i disse kommuner. Der var dog nogen usikkerhed i de borgerlige partier. På den konservative liste blev H. C. Juhl, Sdr. Stenderup opstillet som spidskandidat, selv om fabrikant Poul Sørensen havde indtaget denne plads hidtil. To af Venstres kendte folk trak sig tilbage og blev selvfølgelig erstattet af folk fra omegnssognene. Lidt usikkerhed var der dog. En af byens mest kendte advokater har senere over for mig oplyst, at han på daværende tidspunkt fik en henvendelse fra Venstre om at lade sig opstille og blive borgmesterkandidat.

Under mottoet »Erfaring og fornyelse« gik Socialdemokratiet ind i en kraftig agitation, som i høj grad gik på min person. Da resultatet af valget forelå, var det lidt af en overraskelse. Socialdemokratiet fik et klart flertal med 14 mandater. De Konservative fik 6, Venstre 3 og derudover fik de Radikale og Socialistisk Folkeparti hver 1 mandat.

Den kraftige personlige agitation for mig gav sig udslag i, at jeg fik 8.725 personlige stemmer. Det var noget af en rekord på dette tidspunkt, men betød selvfølgelig også, at partilisten blev slået i stykker.

Omegnskommunerne blev kraftigt repræsenteret i det nye byråd. Af de 25 medlemmer kom de 9 fra omegnskommunerne.

I den Socialdemokratiske gruppe følgende:
Grete Venborg, Harte-Bramdrup
Jens Doktor, Sdr. Stenderup
W. Lauridsen, Eltang-Vilstrup
I den Konservative gruppe følgende:
H. C. Juhl, Sdr. Stenderup
Viggo Nielsen, Dalby
I Venstres gruppe følgende:
Jens Peter Jørgensen, Alminde
Stig Woidemann, Harte-Bramdrup
H. Sidelmann, Harte-Bramdrup
I den Radikale gruppe:
K. E. Reddersen, Harte-Bramdrup

Samarbejdet med de nye medlemmer gik overmåde godt. Jeg erindrer ikke, at der har været særlige problemer, fordi de kom fra sammenlægningskommunerne.

De tre af de ovennævnte var landmænd. Det var noget nyt. Dem kendte man faktisk ikke i byrådet før 1970. Der var ingen problemer i det. De gled ind i arbejdet på lige fod med alle andre. H. C. Juhl og Jens Peter Jørgensen har været viceborgmestre i min borgmestertid, og jeg husker dem som levende, interesserede medarbejdere, der havde det fornødne overblik og en aldrig svigtende interesse for kommunale problemer. Den tredje af landmændene var H. Sidelmann. Han var et stilfærdigt menneske, der ikke deltog så meget i de almindelige diskussioner. Men kom man sammen med Sidelmann i en snæver kreds, kom hans lune og fortællekunst rigtigt til udfoldelse. Han kunne – og kan endnu – fortælle om Harte-Bramdrup Sogneråds meritter i fordoms dage. De har formentlig ikke været værre end alle andres. Men Sidelmann kunne huske og se det sjove og med virkelig lune fortælle om disse begivenheder.

Der fortælles følgende lille historie om Sidelmann. Under Harte-Bramdrup Sogneråd følte Ejstrup sig altid noget tilsidesat, de syntes

selv, de blev noget forfordelt, og at der blev ikke taget det fornødne hensyn til dem. Der skulle imidlertid være borgermøde i Ejstrup, og de mødte selvfølgelig talrigt op, for at give deres besyv med. Da ordet blev givet frit, var der en række borgere, der kritiserede en bestemt vej. Den var alt for smal. Den var livsfarlig at cykle og gå på. Der var ingen, der rigtigt ville gå ind i drøftelserne af den pågældende vej, men endelig rejste Sidelmann sig og sagde: »Kære venner, I kan da være glade ved, at vejen er lang nok«. Historien sluttede med, at der ikke blev snakket mere vej på dette møde. Om det sidste er rigtigt, tør jeg dog ikke garantere for.

Kommunalreformkommissionen

Kommunalreformkommissionen havde fået til opgave at reducere antallet af kommuner væsentligt. I lovens tekst hed det:

»At fremtidige kommuner skal have en sådan størrelse, at de befolkningsmæssigt, erhvervsmæssigt og geografisk danner et hensigtsmæssigt grundlag for varetagelse af de kommunale opgaver«.

Denne opgave må siges at være lykkedes: Af de 1400 kommuner, der fandtes på dette tidspunkt, blev der 275 tilbage. Resultatet blev, at kommunerne ikke blev ret store. I dag er der kun 14 kommuner, der har mere end 50.000 indbyggere, og der er 141 kommuner, der har under 10.000 indbyggere.

Kommunallovskommissionen havde nok de største beføjelser, nogen kommission nogensinde har haft. Det er helt almindeligt at nedsætte kommissioner her i landet. Skal et problem undersøges nøjere (nogen vil sige, at ministeren ønsker, at sagen skal udsættes indtil videre), så nedsættes en kommission. Når resultatet af kommissionens arbejde foreligger, kan det bruges til hvad som helst. Ministeren kan bruge det eller lade være, og alle andre kan lade det indgå i debatten, eller lade som om det aldrig har eksisteret.

Sådan var det ikke med kommunallovskommissionens forslag til kommuneinddeling. Når forslaget først var fremsat, måtte det godkendes af alle. Hvis først folketingets 175 medlemmer – fra alle egne af landet – skulle have diskuteret eller foreslået ændringer, så havde man udsat kommunalreformen på ubestemt tid. Det praktiske arbejde i kommissionen blev udført af Henning Strøm (nu stiftamtmand i København), der fungerede som sekretær for udvalget – og som alle kom-

munalfolk på dette tidspunkt lærte at kende som et venligt og sympatisk menneske.

Afslutning

»Den uhåndterlige klods« har nu eksisteret i godt 20 år, og har kunnet håndtere tingene. Den kommune, der blev skabt i 1970, synes ikke helt umulig. Måske var vi endda heldige ved sammenlægningen. Det er en kommune, der strækker sig fra Svanemosen og Skamlingsbanken i syd til Blåkærskov i nord. Fra Stenderup Hage i øst til Trudsbro i vest. Med sine 23.758 ha har den nu plads til både erhvervsbyggeri, boligbyggeri og rekreative områder.

Enhver kommune har jo dette problem inde på livet. Enten vokser man, er et sted, hvor der virkelig sker noget, eller også går man i stå og sakker længere og længere agterud. Der findes ingen mellemvej.

Kolding har i de forløbne år vist, at den kan og vil noget. Der er fart over feltet, og der er ingen grund til at beklage det. Heller ikke fra omegnskommunernes side.

I bogen »Da de 10 blev til 1« er der nogle af de tidligere sognerådsmedlemmer, der giver udtryk for, at sammenlægningen var overflødig, og at de sagtens kunne have klaret sig som selvstændige kommuner.

Svaret, jeg vil give, går over i det botaniske. Jeg har i min have flerfarvet vedbend. Den er meget smuk, som den gror op ad et træ og snart har nået toppen. Jeg sætter pris på den og værner om den. Men alligevel står det klart for alle, at hvis træet af en eller anden grund ikke kan klare sig, går ud og rådner væk – så er vedbendens dage også talte. Den skal nu en gang have noget at klynge sig til, at gro op ad.

Men selvfølgelig har vedbend og kommunesammenlægning intet med hinanden at gøre. Historien er slut. Vi, der var med dengang, har vel sat nogle fodspor i sandet, men de sander dog til – slettes ud med årene.

Kolding
Kommune
Stadsarkivet